

HYVINVOINTI- SUUNNITELMA 2026–2030

Hankasalmen kunta

SISÄLLYS

ESIPUHE	3
OSA I: HYVINVOINNIN EDISTÄMINEN KUNNISSA	4
Lakisääteiset velvoitteet	5
Yhteistyökumppanit	6
Suunnitelmat työtä ohjaamassa.....	7
Hankasalmen kunnan hyvinvointisuunnitelma.....	7
Hankasalmen kunnan hyvinvointikertomus	7
Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen rakenteet Hankasalmella	9
HYTE-kerroin	10
Terveydenedistämisasiivisuus	11
OSA II: HANKASALMEN PAINOPISTEET JA LINJAUKSET VALTUUSTOKAUDELLE 2026–2030 ...	12
Arjen turvallisuus	14
Mielen hyvinvointi	16
Osallisuus	18
Terveellisten elämäntapojen edistäminen.....	23
LOPUKSI	27
LÄHTEET	28
LIITTEET	30

ESIPUHE

Hankasalmen kunnan hyvinvointisuunnitelma vuosille 2026–2030 ohjaa kunnan tavoitteellista ja poikkihallinnollista työtä kuntalaisten hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämiseksi. Suunnitelma perustuu lakisääteisiin velvoitteisiin ja kuntastrategiaan, jossa korostuvat hyvinvointi, turvallinen arki, yhdenvertaiset palvelut, luonnon ja ympäristön vetovoima sekä kunnan elinvoima. Valmistelussa on hyödynnetty ajantasaista hyvinvointitietoa, paikallista asiantuntijuutta ja kuntalaisten näkemyksiä.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen on koko kunnan yhteinen tehtävä. Kuntastrategian mukaisesti yhteisöllisyys, yhteistyö ja osallisuus ovat hyvinvointityön keskiössä. Kunnan toimialat, hyvinvointialue, järjestöt, yhdistykset, seurakunta, yritykset ja muut kumppanit muodostavat verkoston, joka tukee kuntalaisten arkea. Myös kuntalaisten oma aktiivisuus ja osallistuminen ovat keskeisiä hyvinvoinnin rakentumisessa.

Hyvinvointisuunnitelma jakautuu kahteen osaan. Ensimmäinen osa kuvaa suunnitelman lähtökohdat ja hyvinvointityötä yleisellä tasolla, ja toisessa osassa tarkastellaan vuosille 2026–2030 kohdistuvia toimenpiteitä painopisteiden kautta. Neljä painopistettä – arjen turvallisuus, mielen hyvinvointi, terveelliset elämäntavat ja osallisuuden vahvistaminen – perustuvat kuntalaisten tarpeisiin ja strategisiin linjauksiin. Niiden alle on määritetty konkreettiset ja mitattavat tavoitteet sekä toimenpiteet, jotka tukevat suunnitelmallista hyvinvointijohtamista ja resursien tarkoituksenmukaista kohdentamista.

Hyvinvointisuunnitelma muodostaa yhdessä kuntastrategian, liikkumis- ja kulttuuriohjelman sekä muiden ohjaavien asiakirjojen kanssa kokonaisuuden, joka suuntaa kunnan kehittämistyötä kohti hyvinvoivaa, turvallista ja viihtyisää Hankasalmea. Suunnitelman toteutumista seurataan osana vuosittaista hyvinvointikertomusta.

Kiitämme kaikkia valmisteluun osallistuneita toimijoita ja kuntalaisia arvokkaasta panoksesta. Yhteinen tavoitteemme on tarjota hankasalmelaisille turvallinen, osallistava ja hyvinvointia tukeva arki – nyt ja tulevaisuudessa.

Hankasalmella huhtikuussa 2026

Hyvinvointisuunnitelmatyöryhmä

Heli Honkaselkä-Korhonen

varhaiskasvatuspäällikkö

Miikka Laihonen

hyvinvointipäällikkö

Jenni Laitinen

liikunta- ja

hyvinvointikoordinaattori

Terhi Lamminniemi

palvelujohtaja

Eila Laulajainen-Malkki

sivistystoimenjohtaja

OSA I: HYVINVOINNIN EDISTÄMINEN KUNNISSA

Kuntaliiton määritelmän mukaan hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen kunnassa tarkoittaa hyvinvointia ja terveyttä tukevaa ja edistävää laaja-alaista yhteistyössä tehtävää kuntien toimintaa, jossa oman työn lisäksi hyödynnetään laajasti eri toimijoiden osaamista asukkaiden hyvinvoinnin tukemisessa. Myös kunnan asukkailla on oma roolinsa hyvinvoinnin edellytysten hyödyntämisessä. Kuntien tulee yhdessä hyvinvointialueen ja muiden organisaatioiden kanssa edistää yleistä hyvinvointia ja terveyttä ja varmistaa kuntalaisille hyvinvointia tukeva elinympäristö, toimiva arki, laadukkaat palvelut sekä palveluiden saatavuus ja saavutettavuus. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyön painopiste kunnallisella tasolla on eritoten ennaltaehkäisevässä työssä.

Lakisääteiset velvoitteet

Suomen lainsäädännössä sivutaan lukuisissa laeissa kunnan lakisääteistä velvoitetta edistää kuntalaisten hyvinvointia ja terveyttä. Kuntalain (410/2015) 1 § velvoittaa kunnat edistämään asukkaidensa hyvinvointia ja oman alueensa elinvoimaa sekä järjestämään asukkailleen palveluita taloudellisesti, sosiaalisesti ja ympäristöllisesti kestävällä tavalla.

Laissa sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä (612/2021) 6 § säädetään kuntien velvollisuudesta edistää asukkaiden hyvinvointia ja terveyttä:

- Kunnalla on ensisijainen vastuu väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä siltä osin, mikä kytkeytyy muihin kunnan lakisääteisiin palveluihin.
- Kunnan strategisessa suunnittelussa tulee asettaa tavoitteet hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi ja määritellä tavoitteita tukevat toimenpiteet.
- Päätöksenteossa tulee huomioida päätösten arvioidut vaikutukset kuntalaisten hyvinvointiin ja terveyteen väestöryhmittäin.
- Kunnan eri toimialojen tulee tehdä yhteistyötä hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi.
- Kunnassa tulee olla erikseen nimetty vastuutaho, joka vastaa hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyöstä.
- Kunnan tulee seurata asukkaiden elinoloja, hyvinvointia ja terveyttä ja niiden kehittymistä väestöryhmittäin ja alueittain.
- Kunnan tulee vuosittain raportoida hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyöstä, saaduista tuloksista ja tehdystä toimenpiteistä kunnanvaltuustolle. Valtuustokausittain valmistellaan valtuustolle esiteltävä hyvinvointikertomus ja -suunnitelma, joka sisältää edellä mainitut asiat.

- Kunnan ja hyvinvointialueen tulee tehdä yhteistyötä väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi, ja kuntien tulee tukea omalla asiantuntemuksellaan hyvinvointialuetta. Kuntien tulee tehdä yhteistyötä muiden julkisten toimijoiden, yksityisten yritysten ja yleishyödyllisten yhteisöjen kanssa, jotka tekevät omalta osaltaan tekevät hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä.
- Kunnan tehtävänä on myös edistää hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä tekevien järjestöjen toiminta- ja vaikutusmahdollisuuksia.
- Kunnalla on velvollisuus osallistua vuosittain neuvotteluihin, jossa keskustellaan hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä koskevista tavoitteista, toimenpiteistä, yhteistyön järjestämisestä sekä seurannasta (7 §, 4 mom.).

Lisäksi useissa muissa erityislaeissa säädetään kuntien roolista kuntalaisten hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi.

- Alkoholilaki 1143/1994
- Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä 523/2015
- Laki kuntien kulttuuritoiminnasta 166/2019
- Laki vapaasta sivistystyöstä 632/1998
- Liikuntalaki 390/2015
- Maankäyttö- ja rakennuslaki 132/1999
- Oppivelvollisuuslaki 1214/2020
- Sosiaalihuoltolaki 1301/2014
- Terveystuoltolaki 1326/2010
- Tupakkalaki 549/2016
- Työturvallisuuslaki 738/2002
- Varhaiskasvatuslaki 540/2018
- Ympäristönsuojelulaki 527/2014 1 §
- Informaatio-ohjaus: oppaat, suositukset, ohjeet
- Kansainväliset velvoitteet, EU-lainsäädäntö

Muulla lainsäädännössä olevia viittauksia hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen.

Yhteistyökumppanit

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä kunta tekee yhdessä hyvinvointialueen kanssa. Keski-Suomen hyvinvointialue tuottaa omalta osaltaan kuntalaisille sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen vastuualueilla palveluita ja tarkastuksia, joilla pyritään edistämään kuntalaisten hyvinvointia, terveyttä ja turvallisuutta. Kunta ja hyvinvointialue tukevat toisiaan omalla asiantuntijuudellaan hyte-työn rajapinnoilla. Myös järjestöillä, seurakunnilla ja muilla toimijoilla on merkittävä rooli hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä: niiden tuottama toiminta täydentää kunnan ja hyvinvointialueen tuottamia palveluita.

Suunnitelmat työtä ohjaamassa

Valtioneuvoston hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistäminen 2030 – toimeenpanosuunnitelmassa linjataan neljä painopistettä, joiden avulla suomalaisten hyvinvointi- ja terveyseroja pyritään vähentämään vuoteen 2030 mennessä. Nämä painotukset ovat osallisuuden mahdollistaminen kaikille, hyvät arkiympäristöt; hyvinvointia, terveyttä ja turvallisuutta edistävä toiminta ja palvelut sekä vaikuttavuus päätöksenteolla.

Hankasalmen kunnan tulee seurata kuntalaisten hyvinvointia ja terveyttä ja raportoida siitä kunnanvaltuustolle. Lisäksi kunnan tulee suunnitella kunnan palvelut ja toiminta kuntalaisten hyvinvointia ja terveyttä tukevaksi. Tätä työtä ohjaa valtuustokausittain laadittava laaja hyvinvointikertomus, joka sisältää kuvauksen tämänhetkisestä kuntalaisten hyvinvoinnin ja terveyden tilasta sekä suunnitelman tulevan valtuustokauden ajalle.

Hankasalmen kunnan hyvinvointisuunnitelma

Hyvinvointisuunnitelma on osa [kuntastrategiaa](#), ja siihen kirjataan valtuustokausittaiset tavoitteet ja toimenpiteet hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi. Hyvinvointisuunnitelma sisältää myös muita lakisäätteisiä suunnitelmia, kuten lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman ja suunnitelman ikääntyneen väestön tueksi. Seuraavat suunnitelmat ja ohjelmat ovat kuntastrategiaa ja hyvinvointisuunnitelmaa täydentäviä suunnitelmia, joita päivitetään ja täydennetään valtuustokauden aikana tarvittaessa.

- Ikääntyneiden hyvinvointisuunnitelma (valmistuu 2030 mennessä)
- Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma
- Kiusaamisen ehkäisemisen suunnitelma
- Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus (valmistuu 2030 mennessä)
- [Liikkumisohjelma](#)
- Turvallisuussuunnitelmat
- Varautumissuunnitelmat (ei julkinen)
- Nuorisotyön perussuunnitelma (valmistuu 2026 aikana)
- Kulttuuriohjelma (valmistuu 2026 aikana)

Näiden edellä mainittujen suunnitelmien lisäksi hyvinvointisuunnitelmaan on sisällytetty kunnan toimintaa ohjaavia suunnitelmia. Hyvinvointisuunnitelman sisällä on mm. kunnan osallisuussuunnitelma.

Hankasalmen kunnan hyvinvointikertomus

Hyvinvointikertomus on strategisen johtamisen työväline, jossa kuvataan Hankasalmen kunnassa tehtävää hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä. Hyvinvointikertomus sisältää kuvauksen kunnan hyvinvointipolitiikasta kunnan eri sektoreilla. Lisäksi hyvinvointi-

kertomuksessa käsitellään Hankasalmen kunnan asukkaiden terveyttä ja hyvinvointia, väestöryhmien välisiä terveys- ja hyvinvointieroja sekä terveyteen ja hyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä. Hyvinvointikertomuksessa kuvataan myös kunnan palvelujärjestelmää ja sen kykyä vastata hyvinvointitarpeisiin sekä ehkäisevän ja edistävän työn vaikutuksia kuntalaisten hyvinvointiin. Hyvinvointikertomus hyväksytään kunnanvaltuustossa vuosittain ja laaja hyvinvointikertomus hyväksytään kerran valtuustokaudessa. Hyvinvointikertomuksen sisältö rakentuu hyvinvointisuunnitelman tavoitteista, joiden toteutumista arvioidaan vuosittaisessa kertomuksessa.

THL on koonnut kunnille ja hyvinvointialueille ehdotuksensa hyvinvointikertomuksen vähimmäistietosisällöiksi. Vähimmäistietosisällöt (liite 1.) eivät ole kuntia ja hyvinvointialueita velvoittavia, vaan niiden merkitys on ohjata tarkastelemaan THL:n merkittäviksi arvioimia indikaattoreita kunnan oman hyvinvointityön tueksi. Näiden indikaattoreiden avulla tarkastellaan väestön rakennetta ja hyvinvoinnin ja terveyden tilaa kolmen pääotsikon alla: hyvinvoinnin tila, hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen rakenteet ja tehdyt toimet kunnassa. Vähimmäistietosisältöjä käsitellään hyvinvointikertomuksessa. Vuosittain järjestettävissä lakisäätelisissä hytetu-neuvotteluissa esitellään hyvinvoinnin kuntakortti (liite 2.), jonka sisältö koostuu olennaisista hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen indikaattoreista. Kyseisen vuoden hyvinvoinnin kuntakortti liitetään hyvinvointikertomuksen sisään. Hyte-kuntakortin pääasiallisena tietolähteenä toimii Sotkanet. Sotkanet on Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) ylläpitämä tilastotietokanta, joka tarjoaa laajan valikoiman indikaattoreita väestön hyvinvoinnista, terveydestä ja palveluista Suomessa.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen rakenteet Hankasalmella

Hankasalmella kunnanvaltuusto hyväksyy hyvinvointisuunnitelman ja -kertomuksen kunnan hallituksen esityksestä. Hyvinvointisuunnitelma on osa kuntastrategiaa, joten suunnitelmien ja kertomusten kautta kunnan luottamushenkilöille voidaan tarjota ajantasaista tietoa hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen saralla virkamiehen valmistelemana. Kunnan johtoryhmä ohjaa ja valvoo kunnan hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä. Johtoryhmä vastaa mm. siitä, että hyvinvointia ja terveyttä koskeviin kyselyihin vastataan ja vaadittaviin asiakirjoihin tutustutaan ja tarvittaessa käsitellään johtoryhmässä. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen on nimetty työryhmä, joka käsittelee hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kokonaisuutta ja vastaa siitä johtoryhmälle. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen on osin myös tarkastuslautakunnan vastuualueita. Tarkastuslautakunnan tekemässä arviointikertomuksessa arvioidaan valtuustokausittain kunnan hyvinvointi- ja terveystavoitteiden toteutuminen. Kunnan operatiivinen vastuu hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä on hyvinvointipäälliköllä ja liikunta- ja hyvinvointikoordinaattorilla kunnan johtoryhmän ohjaamana. Hyte-työn koordinaatio sisältää mm. maakunnallisen verkostotyön yhdessä Keski-Suomen kuntien, hyvinvointialueen, Keski-Suomen liiton ja kolmannen sektorin kanssa.

Hyte-työn onnistuminen edellyttää kuntajohdon, eri toimialojen, poliittisen päätöksenteon ja henkilöstön sitoutumista hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyöhön sekä määrällisesti riittäviä oikea-aikaisia palveluita, jotka edistävät kuntalaisten hyvinvointia ja terveyttä.

Kunnassa tehdyt päätökset vaikuttavat monin eri tavoin kuntalaisten hyvinvointiin ja terveyteen, eri väestöryhmiin, talouteen ja elinvoimaan sekä ympäristöön. Päätösten vaikutusten ennakkoarviointi on lakisääteistä; tehtyjen päätöksien ja ratkaisujen vaikutuksia tulee arvioida eri kohderyhmien hyvinvoinnin ja terveyden näkökulmasta käsin tarkasteltuna.

Laadukkaan hyte-työn varmistamiseksi tiedolla johtaminen korostuu. Kunnalla on saatavilla monia eri indikaattoreita, jotka kuvaavat kuntalaisten hyvinvointia ja terveyttä. Näitä indikaattoreita tarkastelemalla voidaan havaita mahdollisia valtakunnallisia ja alueellisia muutoksia väestön hyvinvoinnin ja terveyden tilan kehittymisessä. Kerätyn tiedon pohjalta kunta voi löytää mahdollisia kehittämiskohteita ja tehdä tarvittavia toimia kuntalaisten hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi. Tiedolla johtamisessa on myös tärkeää yhteistyö Keski-Suomen hyvinvointialueen kanssa. Jotta voidaan varmistaa ajankohtainen tilannekuva hyvinvoinnista ja terveydestä sekä taata kuntalaisille laadukkaat ja vaikuttavat palvelut, ovat toimiva yhteistyö, vuoropuhelu sekä riittävä tiedon kulku kunnan ja hyvinvointialueen välillä hyte-työn rajapinnoilla avainasemassa.

Seuraavat teemat ohjaavat hyvinvointi- ja terveyden edistämistyötä Hankasalmella:

- Kunnan strateginen suunnittelu
- Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen johtaminen kunnassa
- Vaikutusten ennakkoarviointi osana hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä
- Tiedolla johtaminen ja tiedon hyödyntäminen

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen yhteistyö Hankasalmen kunnassa.

HYTE-kerroin

Kunnille otettiin käyttöön vuonna 2023 hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen valtionosuuden lisäosa eli HYTE-kerroin. HYTE-kerroin on kannustin, jolla kuntien rahoituksen valtionosuuden suuruus määräytyy osaksi niiden tekemän hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyön mukaan. Tällä halutaan varmistaa kuntien aktiivinen toiminta asukkaiden hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi myös soteuudistuksen jälkeen.

HYTE-kertoimen avulla kuvataan tiivistettynä asioita, joihin etenkin tulevina vuosina tullaan kiinnittämään valtakunnallisesti huomiota. HYTE-kerroin koostuu tulos- ja prosessi-indikaattoreista. Tietojen lähteenä käytetään esimerkiksi kouluterveys- ja TEA-viisarikyselyjä sekä Tilastokeskuksen keräämiä tietoja. Indikaattorien soveltuvuus arvioidaan määräajoin, eivätkä ne tule olemaan samoja vuodesta toiseen. HYTE-kertoimen tulosindikaattorit kuvaavat kuntalaisten terveydentilassa ja hyvinvoinnissa tapahtuneita muutoksia. Tulosindikaattoreita seurataan vuosittain. Poikkeuksena tähän on kahden vuoden välein toteutettava kouluterveyskysely. HYTE-kertoimen prosessi-indikaattorit arvioivat kunnan toimintaa hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi. Prosessi-indikaattorien avulla pyritään selvittämään millaista kunnan tekemä hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyö on. Indikaattoritiedot muodostuvat kuntien TEA-viisarikyselyjen tulosten pohjalta.

Terveydenedistämisasiivisuus

Kuntien ja hyvinvointialueiden terveydenedistämisen arviointityökaluna toimii TEAviisari, joka on Opetus- ja kulttuuriministeriön, Opetushallituksen sekä Sosiaali- ja terveysministeriön toteuttama järjestelmä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen seurantaan. TEAviisarin ylläpidosta vastaa Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Arviointi kohdistuu viiteen pääalueeseen, jotka ovat johtaminen (strategiat, seuranta, vastuut), resurssit (henkilöstö, yhteistyö, osaaminen), toiminta (käytännön toimenpiteet), osallisuus (asukkaiden ja sidosryhmien osallistaminen) sekä seuranta ja arviointi (mittarit, raportointi). Hankasalmen kunnan osalta seurattavia osa-alueita on viisi; kuntajohto, kulttuuri, perusopetus, lukiokoulutus ja liikunta. Sama arviointi toteutetaan koko maassa, mikä antaa vertailukelpoiset tulokset kuntien ja alueiden välillä. TEAviisarin arviointi perustuu kyselyihin, jotka toteutetaan joka toinen vuosi.

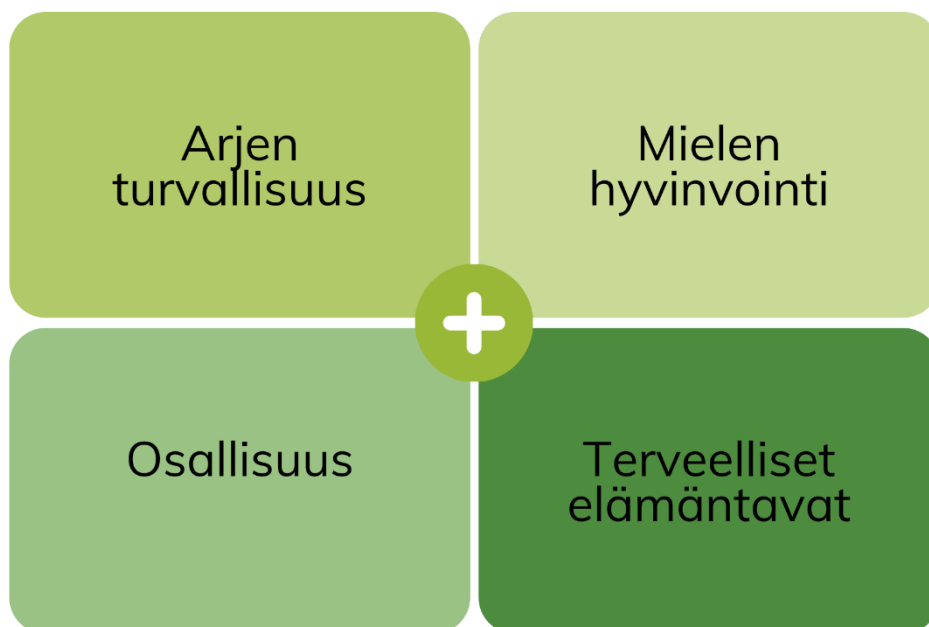
OSA II: HANKASALMEN PAINOPISTEET JA LINJAUKSET VALTUUSTOKAUDELLE 2026–2030

Hankasalmen kunta tekee tiivistä yhteistyötä Keski-Suomen hyvinvointialueen kanssa kuntalaisten hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi. Keski-Suomen hyvinvointialueen hyvinvointisuunnitelmassa tärkeimmiksi painopisteiksi vuosille 2026–2030 on määritelty keskisuomalaisten arjen turvallisuuden, mielen hyvinvoinnin sekä liikunnallisen elämäntavan edistäminen. Hankasalmen kunnan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen painopisteet tulevalle valtuustokaudelle ovat yhdenmukaiset Keski-Suomen hyvinvointialueen painopisteiden kanssa. Näiden kolmen tavoitteen lisäksi Hankasalmella hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen painopisteeksi valittiin kuntalaisten osallisuuden edistäminen vuosien 2026–2030 aikana.

Hankasalmen hyvinvointisuunnitelman painopisteet valtuustokaudelle 2026–2030.

Tässä luvussa kuvataan yleiset kaikkia ikäryhmiä koskevat tavoitteet tulevalle valtuustokaudelle. Tarkempi tavoitetaulukko on hyvinvointisuunnitelman liitteissä (liite 3.). Tarkemmat ikäryhmäkohtaiset tavoitteet sekä tehtävät toimenpiteet ovat tarkemmin kuvattuna lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmassa sekä suunnitelmassa ikääntyneen väestön tueksi. Kuntalaisia osallistettiin suunnitelman tekovaiheessa järjestämällä avoin sähköinen kysely aikavälillä 2.–27.10.2024, jossa heillä oli mahdollisuus kertoa avoimia kehittämissideoita ja -kohteita tulevalle valtuustokaudelle hyvinvointisuunnitelman painopisteiden mukaan. Kyselyyn vastasi yhteensä 63 ihmistä. Kuntalaiskyselyn tuloksia on hyödynnetty hyvinvointisuunnitelman laatimisessa. Kyselyn vastausten koonti on hyvinvointisuunnitelman liitteenä (liite 4.).

Arjen turvallisuus

Hankasalmi edistää arjen turvallisuutta ja hyvinvointia tarjoamalla turvalliset, viihtyisät ja esteettömät elin- ja liikkumisympäristöt sekä toimivan yhdyskuntatekniikan. Kunta ehkäisee tapaturmia ja turvattomuutta ylläpitämällä yleisiä alueita, panostamalla liukkauden torjuntaan ja varmistamalla henkilöstön ensiapuosaamisen. Varautuminen poikkeustilanteisiin on järjestetty kunnan varautumissuunnitelman ja järjestöyhteistyön kautta.

Elinympäristön terveellisyys, luonnon hyödyntäminen, kestävä kehitys ja hiilineutraaliustavoitteet ohjaavat kunnan toimintaa. Hankasalmi tarjoaa monipuolisia asumisratkaisuja ja huolehtii yhdyskuntatekniikasta, kuten teiden, liikuntapaikkojen, latuverkostojen ja vesihuollon ylläpidosta. Ympäristönsuojelu ja ympäristöterveys turvaavat terveelliset elinolosuhteet, ja maankäytön suunnittelussa huomioidaan hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen, esteettömyys sekä kuntalaisten osallistumismahdollisuudet.

Luonto ja puhtaat ympäristöt ovat keskeinen voimavara kuntalaisten hyvinvoinnille. Kunnan strategian mukaan luonto, retkeilymahdollisuudet ja ympäristön monimuotoisuus ovat osa kunnan vetovoimaa, ja niitä hyödynnetään kaikissa ikäryhmissä, myös varhaiskasvatuksessa.

Palveluiden saatavuus ja digitaalinen saavutettavuus vahvistavat sekä turvallisuutta että elinvoimaa. Kunta tarjoaa digiohjausta erityisesti ikääntyneille ja mahdollistaa maksuttoman asiakastietokoneiden käytön kirjastossa. Sähköiset palvelut ja omatoimikirjasto lisäävät palveluiden saavutettavuutta ja joustavuutta.

Elinvoimaa vahvistetaan tukemalla paikallista yritystoimintaa, alkutuotantoa ja kunnan investointeja sekä varmistamalla laadukkaan työvoiman saatavuus. Työllisyys- ja elinvoimapalvelut muodostavat yhdessä työllisyysalueen kanssa palvelukokonaisuuden, jossa palvelut ovat oikea-aikaisia ja asiakaslähtöisiä.

Kunta kehittää työikäisten ja nuorten työelämävalmiuksia yhteistyössä oppilaitosten, työnvälityksen, hyvinvointialueen ja työvoimaviranomaisten kanssa. Ohjaamo tarjoaa alle 30-vuotiaille matalan kynnyksen palvelua ura- ja koulutuspoluille hakeutumisessa, ja etsivä nuorisotyö tukee nuoria varhaisessa vaiheessa. Nuorten työpaja Taitotupa vahvistaa työelämätaitoja ja opiskelunvalmiuksia.

Työkyvyn tuen palveluissa kunta toimii osana moniammatillista verkostoa, joka tarjoaa tukea työ- ja toimintakyvyn haasteisiin. Kotoutumispalvelut tukevat maahan muuttaneiden sujuvaa integroitumista työelämään ja yhteiskuntaan yhteistyössä työvoimaviranomaisten kanssa. Kunnan kotoutumisohjelma (Kunnanvaltuusto 9.12.2024, § 32) ohjaa alkuvaiheen palveluiden järjestämistä.

Tavoite: Arjen turvallisuus

Kunta toimii aktiivisena ja näkyvänä toimijana turvallisuuden ja hyvinvoinnin edistämiseksi huolehtimalla ympäristöjen kunnossapidosta, liikenneturvallisuudesta ja esteettömyydestä sekä varautumisesta yhteistyössä hyvinvointialueen ja muiden kumppanien kanssa.

Osatavoitteet

1. Hyvin hoidettu, turvallinen ja viihtyisä elin- ja liikuntaympäristö
2. Luontoympäristöjen vaaliminen ja kestävä kehityksen edistäminen
3. Turvalliset ja esteettömät liikkumismahdollisuudet liikkumishojelman mukaisesti
4. Kunnan ja kuntalaisten valmiuksien parantaminen turvallisuuteen, arjen riskeihin ja poikkeustilanteisiin yhteistyössä hyvinvointialueen kanssa

Toimenpiteet

- Pidetään yleiset alueet, viheralueet ja liikuntapaikat hyvässä kunnossa.
- Parannetaan luontokohteiden saavutettavuutta ja hyödynnetään luontoympäristöjä.
- Kehitetään turvallisia liikkumisympäristöjä (valaistus, liikenneturva, esteettömyys).
- Päivitetään varautumissuunnitelma ja järjestetään koulutuksia.
- Varmistetaan riittävät ensiapu- ja defibrillaattorikoulutukset.
- Edistetään kestävä kehitystä, ympäristöystävällisiä toimintatapoja ja luontoyhteyttä.
- Toteutetaan vuosittaiset kiinteistötarkastukset ja investointisuunnitelmat.
- Ehkäistään kaatumisia ympäristön hoidolla, liikuntaryhmillä ja esteettömyydellä.
- Tuetaan kunnan ulkopuolisten palveluiden säilymistä yhteistyömalleilla.
- Järjestetään vastuullisia ja turvallisia tapahtumia.
- Hiilineutraalius 2035 – toimet arjen tasolla.

Mittarit

- Tehtyjen toimenpiteiden määrä ja tavoitettavuus
- Verkostotapaamisten ja vuosisuunnitelman toteutuminen
- Järjestelmistä saatavat turvallisuus- ja ylläpitotiedot
- Kaatumisindikaattorit ja hoitajaksot (65+)
- Tilaisuuksien, kumppanuuksien ja koulutusten (EA/defi) määrä sekä osallistujamäärät
- EA-välineiden määrä
- Luontoyhteyttä ja ympäristöteemoja edistävien tapahtumien ja kampanjoiden määrä
- Suunnitelmien toimenpiteiden toteutuminen
- Toteutuneiden tapahtumien turvallisuus ja mahdolliset poikkeamat

Mielen hyvinvointi

Hyvinvointialueuudistuksen jälkeen kunnan tehtäväkenttä on muotoutunut entistä enemmän ennaltaehkäisevien palvelujen järjestämiseen. Sosiaali- ja terveystalvet ovat kokonaisuudessaan hyvinvointialueen vastuulla. Kunnalla on lakisääteinen vastuu huolehtia hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä omien peruspalvelujensa sisällä. Hankasalmen kunnan hyvinvointipalvelut on suunniteltu toimimaan ennaltaehkäisevänä palveluna laajalle joukolle. Kansalaisopisto, kirjasto sekä kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopalvelut tuottavat monipuolisesti hyvinvointia ja terveyttä edistävää, ennaltaehkäisevää toimintaa.

Hankasalmen kunnassa vahva osallisuus nähdään tärkeänä mielenterveyden edistämistoinena. Osallisuuden edistämisteemaa käsitellään laajemmin Osallisuus –painopisteen alla. Hyvinvointipalvelut lähestyy mielen hyvinvointia sekä tekemisen mielekkyyden että osallisuuden näkökulmasta. Vuosittain toteutettavissa kansalaisopiston kurssipalautteissa korostuu mielen hyvinvointi, osallisuus ja virkistyminen. Palautteiden perusteella on konkreettisesti havaittavissa, että yhteisöllinen kurssitoiminta on yhteydessä yksilön hyvinvointiin laajemmin. Yhteisöön kuulumisen tunne ja yksinäisyyden torjunta on tärkeä osa hyvinvointipalvelujen toimintaa. Hankasalmen kunnassa pyritään lisäämään mielen hyvinvointia sekä toteuttamaan laajasti ennaltaehkäisevää toimintaa. Palvelujen maksuttomuus tai kohtuullinen hinta edesauttavat yhdenvertaisuuden toteutumista. Kansalaisopiston opintoseteliavustuksella tuetaan haavoittuvassa asemassa olevia kohderyhmiä. Liikuntapalvelujen ryhmätoimintoja sekä kulttuuritapahtumia järjestetään maksuttomasti yhdenvertaisuuden toteutumiseksi.

Mielen hyvinvointiin liittyy psyykkistä selviytymistä ja joustavuutta kuvaava termi resilienssi. Mieli ry:n kuvauksen mukaan resilienssi on yhteydessä mielen hyvinvointiin syntyen yksilön ja ympäristön vuorovaikutuksesta. Resilienssi auttaa pärjäämään haastavissakin olosuhteissa. Muiden ihmisten apu ja tuki on olennaisessa osassa resilienssin syntymisessä ja sen ylläpitämisessä. Hankasalmen kunnassa panostetaan laadukkaaseen varhaiskasvatukseen, koulutukseen ja harrastustoimintaan, millä pyritään vahvistamaan kuntalaisten resilienssiä. Pitkäjänteisyyttä vaativien tehtävien ja harrastusten avulla pyritään vahvistamaan resilienssiä. Kunnan hyvinvointipalveluiden lisäksi pitkäjänteistä harrastustoimintaa tarjotaan taiteen perusopetuksessa. Taiteen perusopetuksen mahdollistaminen ja saavutettavuuden parantaminen on kuntastrategian tavoitteissa.

Sosiaalihuoltolain (1301/2014) 7b § mukaan hyvinvointialueen ja kunnan viranomaisten tulee yhteistyössä kehittää väestön elinoloja siten, että ne vahvistavat mielenterveyttä suojaavia tekijöitä ja ennaltaehkäisevät mielenterveyden häiriöiden syntyä. Lisäksi laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä (523/2015) velvoittaa (5 §) kuntia huolehtimaan ehkäisevän päihdetyön organisoinnista omalla alueellaan ja nimeämään ehkäisevän päihdetyön tehtävistä vastaavan toimielimen. Hankasalmen kunnassa ehkäisevän päihdetyön asioista vastaa sivistyslautakunta. Hyvinvoinnin ja terveydenedistämisen työryhmä toimii ehkäisevän päihdetyön vastaavana työryhmänä ja hyvinvointipäällikkö ehkäisevästä päihdetyöstä vastaavana virkamiehenä.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos näkee positiivisen mielenterveyden osana hyvinvointia ja terveyden edistämistä. Positiivisella mielenterveydellä eli mielenhyvinvoinnilla on vaikutusta yksilön voimavaroihin, oman elämän vaikuttamismahdollisuuksiin sekä toiveikkuuteen, elämäntapaan, sosiaalisiin suhteisiin sekä itsetuntoon.

Hankasalmen kunnassa on tavoitteena laatia valtuustokauden aikana erillinen ehkäisevän päihde- ja mielenterveystyön suunnitelma, jossa linjataan tarkemmat tavoitteet ja toimenpiteet ehkäisevän päihde- ja mielenterveystyön osalta. Kunnalla on myös lakisääteinen velvoite ehkäistä ja puuttua lähi- ja perhesuhteissa tapahtuvaan väkivaltaan. Lähisuhdeväkivallan ennaltaehkäisy-suunnitelma on tarkoitettu sisällyttävä Hankasalmella ehkäisevän päihdetyön suunnitelmaan. Aseman taajamassa toimiva Hankasalmen Tuikku ry järjestää arkipäivisin kohtaamistoimintaa mielenterveys- ja päihdekuntoutujille. Tuikun konkreettinen ja osallistava työote on merkittävä osa ennaltaehkäisevää ja korjaavaa päihde- ja mielenterveystyötä. Hankasalmen hyvinvointipalvelut toimii Tuikun yhteistyökumppanina suunnittelemalla ja järjestämällä virkistystoimintaa Tuikun asiakkaille. Hankasalmen kunta on tehnyt kumppanuussopimuksen ehkäisevän päihdetyön järjestö EHYT ry:n kanssa. EHYT vierailee vuosittain Hankasalmen kouluissa toteuttamalla työpajasisältöjä.

Tavoite: Mielen hyvinvoinnin tukeminen

“Kunta vahvistaa kuntalaisten mielenhyvinvointia lisäämällä yhteisöllisyyttä, ennaltaehkäisevää mielenterveystyötä ja matalan kynnyksen osallistumista. Tavoitteena on vähentää yksinäisyyttä, tukea nuorten mielenhyvinvointia sekä hyödyntää kulttuuria ja liikuntaa hyvinvoinnin edistäjinä yhteistyössä hyvinvointialueen ja järjestöjen kanssa. Tavoite pohjautuu kunnan strategisiin linjauksiin yhteisöllisyydestä, turvallisuudesta, kulttuuriohjelmasta ja nuorten hyvinvoinnin vahvistamisesta.”

Osatavoitteet

1. Kuntalaisten psyykkisen hyvinvoinnin ja mielenhyvinvoinnin vahvistaminen
2. Yhteisöllisyyden lisääminen ja yksinäisyyden vähentäminen
3. Kulttuurin hyödyntäminen hyvinvoinnin ja mielenhyvinvoinnin tukena
4. Ehkäisevän päihde- ja väkivaltatyön vahvistaminen sekä turvallisen elämäntavan tukeminen

Toimenpiteet

- Järjestetään laadukkaita peruspalveluita, tapahtumia ja matalan kynnyksen palveluita mm. kansalaisopisto
- Vahvistetaan ennaltaehkäisevää mielenhyvinvointityötä yhteistyössä hyvinvointialueen kanssa.
- Kehitetään yhteisöllisiä kohtaamispaikkoja ja vähennetään yksinäisyyttä.

- Tuetaan nuorten mielen hyvinvointia koulujen ja nuorisotoimen yhteistyöllä.
- Laaditaan kulttuurihyvinvointisuunnitelma.
- Laaditaan ehkäisevän päihde- ja lähisuhdeväkivaltatyön suunnitelma.

Mittarit

- Tapahtumien ja ryhmien määrä sekä osallistujamäärät
- Palveluiden käyttöaste ja yhteistyötapaamisten määrä
- Kohtaamispaikkojen määrä, osallistujamäärät ja yksinäisyyden kokemuksen muutos
- Nuorten hyvinvointikyselyiden tulokset
- Kulttuurin TEA-pisteet
- Suunnitelmien toteutuminen (kulttuuriohjelma sekä ehkäisevän päihde- ja lähisuhdeväkivaltatyön suunnitelma)

Osallisuus

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos määrittää osallisuuden jakautuvan kolmeen osa-alueeseen: osallisuuteen omassa elämässä, osallisuuteen yhteisöissä ja vaikuttamisen prosesseissa sekä osallisuuteen yhteisestä hyvästä. Osallisuuden kokemus lisää hyvinvointia ja terveyttä sekä vähentää syrjäytymistä ja luo turvallisuuden tunnetta yksilölle. Osallisuutta vahvistetaan Hankasalmella mm. foorumien, neuvostojen, valtuustojen ja toimijatapaamisten avulla. Osallistavia toimia toteutetaan vallitsevan tarpeen mukaan eri alueilla ja eri asiakasryhmille. Osallisuus ja yhteisöllisyys näkyvät vahvasti kuntastrategiassa. Kuntastrategian arvoiksi on määritelty lempeä ja turvallinen. Tähän tavoitteeseen pyritään osallisuuden ja yhteisöllisyyden kautta luoden luottamusta ja positiivista ilmapiiriä.

Kuntalaissa (410/2015, 22 ja 23 §) säädetään osallisuus- ja vaikuttamismahdollisuuksista sekä kuntalaisten aloiteoikeudesta. Lain mukaan kuntalaisilla on oikeus osallistua ja vaikuttaa kunnan toimintaan. Valtuuston tulee huolehtia monipuolisista ja vaikuttavista osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuuksista ja menetelmistä. Osallisuutta tukevia menetelmiä voivat olla mm. keskustelu- ja kuulemistilaisuudet, mielipidekartoitukset, palveluiden käyttäjien edustajien mukaan ottaminen kunnan toimielimiin sekä yhteiskehittäminen palveluiden käyttäjien kanssa. Lisäksi kuntastrategiassa tulee huomioida kuntalaisten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet.

Hyvinvointipalvelut kattavat kansalaisopisto- kulttuuri-, liikunta-, kirjasto- ja nuorisotoimen palvelut. Nämä palvelut ovat lakisääteisiä, ja niiden järjestämisestä, tehtävistä ja tavoitteista säädetään laissa vapaasta sivistystyöstä (632/1998), kulttuuritoimintalaissa (166/2019), kirjastolaissa (1492/2016), liikuntalaissa (390/2015) sekä nuorisolaissa (1285/2016). Näitä palveluita ja tapahtumia Hankasalmella järjestetään sekä kunnan omana tuotantona että yhteistyössä järjestöjen ja muiden toimijoiden kanssa. Kunta on merkittävässä roolissa vapaa-ajan palveluiden mahdollistajana, harrastuspaikkojen tarjoajana, kohtaamispaikkojen luojana ja vapaa-ajan palveluita tuottavien toimijoiden tukijana.

Hankasalmen kulttuuripalvelut tarjoavat kuntalaisille erilaisia tapahtumia, konsertteja, näytellyitä sekä teatteri- ja elokuvaesityksiä. Lisäksi kunta tukee avustusten avulla oma-aloitteista kulttuuritoimintaa ja tekee yhteistyötä paikallisten ja maakunnallisten vapaa-ajan toimijoiden kanssa. Toiminta pyrkii kulttuurihyvinvoinnin syntymiseen. Kulttuuriasioihin syvennyttään tarkemmin kunnan kulttuuriohjelmassa. Hankasalmen kunnassa toteutetaan kulttuuria yhteistyössä sekä maakunnallisten keskusten että Keski-Suomen liiton kanssa.

Hankasalmen kansalaisopisto tukee kuntalaisten elinikäistä oppimista ja tietojen ja taitojen kohentamista sekä mahdollistaa sosiaalista kanssakäymistä kaikenikäisille kuntalaisille. Hankasalmen kansalaisopiston toimialueena ovat Hankasalmi ja Konnevesi. Hankasalmella kirjastopalveluita on tarjolla kolmessa taajamassa. Pääkirjasto sijaitsee kirkonkylällä. Asemalla ja Niemisjärvellä sijaitsevat kunnan lähikirjastot.

Osallisuuden tukemisesta puhuttaessa on tärkeää huomioida myös kestävä kehityksen näkökulma. Kuntalain 1 § mukaan kunnan toiminnassa tulee edistää kuntalaisten hyvinvointia taloudellisesti, ekologisesti ja sosiaalisesti kestävällä tavalla. Sosiaalisen kestävyuden turvaamiseksi kunnassa tulee ehkäistä väestöryhmien välistä eriytymiskehitystä, ja taata kaikille yhtäläiset mahdollisuudet tasa-arvoiseen ja yhdenvertaiseen elämään.

Kuntalain 26, 27 ja 28 § mukaan osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet kunnassa tulee varmistaa nimeämällä nuorisovaltuusto sekä vanhus- ja vammaisneuvosto, jotka ottavat osaa kunnassa heitä koskevan toiminnan suunnitteluun, valmisteluun, toteuttamiseen ja seurantaan. Kunnanhallitus on asettanut Hankasalmella vanhus- ja vammaisneuvostot sekä nuorisovaltuuston lainmukaisesti. Vanhus- ja vammaisneuvostojen kokoonpanot on pyritty luomaan niin, että osallisuus ja yhteisöllisyys toteutuisi mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Neuvostojen jäsenet edustavat monipuolisesti paikallisia yhdistyksiä, minkä lisäksi kokouksissa on viranhaltijaedustus sekä kunnasta että seurakunnasta. Nuorisovaltuusto kasataan nuorten osoittaman kiinnostuksen ja motivaation perusteella. Vaikuttamistoimielimet edustavat kokonaisvaltaisesti omia viiteryhmiään vieden yhteisiä asioita eteenpäin sekä kentällä että päätöksenteossa. Vaikuttamistoimielinten lisäksi kuntien ja seurakuntien vastuulle on asetettu perinnetyön ylläpitäminen yhdessä järjestöjen kanssa. Hankasalmella toimii kunnan ja seurakunnan ylläpitämä perinnetyön toimikunta, joka linjaa Hankasalmella tehtävää perinnetyötä. Perinnetoimintaa ylläpidetään tapahtumien, tiedotuksen ja kouluyhteistyön avulla yllä.

Hankasalmelle laaditaan valtuustokauden aikana nykyistä kattavampi **tasa-arvo ja yhdenvertaisuussuunnitelma**, johon kirjataan tavoitteet ja toimenpiteet kuntalaisten osallisuuden ja vaikutusmahdollisuuksien sekä tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi. Jokaisella oppilaitoksella (koulut ja kansalaisopisto) ja varhaiskasvatuksen yksilöillä on hyväksytyt tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmat. Näiden suunnitelmien avulla pyritään huomioimaan tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutuminen eri viiteryhmissä ja alueellisesti.

Lain kuntien kulttuuritoiminnasta (166/2019, 2–3 §) tavoitteena on edistää kaikkien väestöryhmien yhdenvertaisia mahdollisuuksia ja osallistumista kulttuuriin, taiteeseen ja sivistykseen sekä vahvistaa väestön hyvinvointia ja terveyttä sekä osallisuutta ja yhteisöllisyyttä kulttuurin ja taiteen keinoin. Kunnan tehtävänä on edistää kulttuuria ja taidetta osana asukkaiden hyvinvointia ja terveyttä, osallisuutta ja yhteisöllisyyttä sekä paikallista ja alueellista elinvoimaa. Laissa todetaan myös se, että kunnan asukkailla tulee olla mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa kunnan kulttuuritoimintaan ja sitä koskevan päätöksenteon valmisteluun (5 §). Liikuntalaisissa (390/2015, 2 §) on tavoitteena edistää eri väestöryhmien mahdollisuuksia liikkua ja harrastaa liikuntaa, edistää liikunnan kansalais- ja seuratoimintaa sekä vähentää eri arvoisuutta liikunnassa. Laissa yleisistä kirjastosta (1492/2016, 2 §) tavoitteena on edistää aktiivista kansalaisuutta, demokratiaa ja sananvapautta sekä tarjota väestölle yhdenvertaisia mahdollisuuksia sivistykseen ja kulttuuriin. Yleisten kirjastojen tehtävänä on tarjota tiloja oppimiseen, harrastamiseen, työskentelyyn ja kansalaistoimintaan (5 §). Nuorisolain (1285/2016) keskeinen tavoite on edistää nuorison osallisuutta ja vaikutusmahdollisuuksia. Osallisuus on määritelty osaksi

nuorisotyötä. Laki velvoittaa kuntia kuulemaan nuoria ja tarjoamaan heille mahdollisuuksia osallistua ja vaikuttaa heitä koskevissa asioissa. Lain vapaasta sivistystyöstä (632/1998) tavoitteena on omaehtoinen oppinen, yhteisöllisyys ja osallisuus. Hankasalmen kunnassa näiden edellä mainittujen lakien tavoitteita toteutetaan olemassa olevien peruspalvelujen kautta: kansalaisopisto, kirjasto, kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopalvelut.

Hankasalmen kunta tukee paikallista järjestö- ja harrastustoimintaa myöntämällä avustuksia kuntastrategian ja hyvinvointisuunnitelman painopisteiden mukaisesti. Hyvinvointipalvelujen avustukset jakautuvat kolmeen eri kategoriaan: kulttuuri, liikunta ja nuoriso. Avustusta voi hakea joko toiminta- tai kohdeavustuksena. Avustusten tavoitteena on vahvistaa kuntalaisten hyvinvointia, osallisuutta ja yhteisöllisyyttä sekä tukea matalan kynnyksen toimintaa, kulttuuria, liikuntaa ja erilaisia tapahtumia. Avustuskäytännöissä korostuvat avoimuus, yhdenvertaisuus ja selkeät myöntökriteerit, jotta tuki kohdentuu tasapuolisesti eri toimijoille. Avustusten avulla kunta toimii aktiivisena kumppanina paikallisille toimijoille ja mahdollistaa monipuolisen, elinvoimaisen ja hyvinvointia edistävän toimintaympäristön.

Avustusten lisäksi Hankasalmen kunta tukee paikallista toimijakenttää myös tarjoamalla toiminnallista ja rakenteellista tukea. Kunta ylläpitää tapahtumakalenteria, johon kootaan kunnan, yhdistysten ja muiden toimijoiden tapahtumat. Kalenteri lisää näkyvyyttä, vahvistaa markkinointia ja auttaa kuntalaisia löytämään palvelut helposti. Kunta järjestää säännöllisiä toimijatapaamisia, joissa kunta ja järjestöt voivat jakaa tietoa tulevista tapahtumista, kehittämistarpeista ja yhteistyömahdollisuuksista. Näissä tapaamisissa koordinoidaan vuoden tapahtumakokonaisuutta, mikä ehkäisee päällekkäisiä tapahtumia ja mahdollistaa resurssien yhdistämisen. Kunnan tarjoama markkinointituki näkyy siinä, että tapahtumia tuodaan esille kunnan kanavissa, kuten sosiaalisessa mediassa, nettisivuilla ja tapahtumakalenterissa. Kunta voi tukea toimijoita myös viestinnän suunnittelussa ja näkyvyyden lisäämisessä. Rakenteellisen työn avulla kunta toimii aktiivisena mahdollistajana, joka tukee järjestöjen ja muiden toimijoiden toimintaa, vahvistaa yhteisöllisyyttä ja varmistaa, että kuntalaisille tarjottava toiminta on monipuolista, saavutettavaa ja koordinoitua. Vuoden 2026 aikana on tavoite luoda toimijayhteistyön asiakirja, johon kuvaillaan olemassa oleva toiminta, mm. kunnan tarjoamat tilat ja välineet.

Osallisuuden toteutumiseen pyritään laajassa yhteistyössä seurakuntien, järjestöjen ja hyvinvointialueen kanssa. [Hankasalmen kunnan verkkosivuilla](#) on listattuna paikallisia yhdistyksiä, jotka ovat antaneet tietonsa yhteiseen käyttöön.

Tavoite: Osallisuuden vahvistaminen

Kuntalainen on tietoinen osallistumisen mahdollisuuksista ja käyttää niitä aktiivisesti. Osallisuus toteutuu säännöllisen osallistamisen, avoimen viestinnän, järjestöyhteistyön,

monipuolisten ja tasa-arvoisten toimintojen sekä hyvinvointialueen kanssa tehtävän yhteistyön kautta. Tavoite tukee kuntastrategian linjausta kuntalaisten osallistamisen vahvistamisesta ja monikanavaisesta viestinnästä.

Osatavoitteet

1. Kuntalaisten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien vahvistaminen
2. Yhdenvertaiset, tasa-arvoiset ja vastuulliset palvelut ja toimintaympäristö
3. Yhteistyön ja kumppanuuksien vahvistaminen kunnan, hyvinvointialueen ja järjestöjen välillä
4. Avustuskäytäntöjen ja digipalveluiden kehittäminen kuntalaisten hyvinvoinnin tukena

Toimenpiteet

- Toteutetaan vuosittainen osallisuuden vuosikello (kyselyt, foorumit, palautteet) kunnan strategialinjauksen mukaisesti
- Vahvistetaan järjestö- ja yritys yhteistyötä yhteiskehittämisellä ja tapaamisilla.
- Kehitetään kunnan viestintää ja tiedotusta osallistumismahdollisuuksista yhteistyössä viestintäsuunnittelijan kanssa.
- Mahdollistetaan monipuolisia, matalan kynnyksen osallistumistoimintoja.
- Selkeytetään avustuskäytännöt ja päivitetään myöntökriteerit.
- Tehdään yhteistyötä hyvinvointialueen kanssa osallisuuden, viestinnän ja palveluohjauksen edistämiseksi.
- Kehitetään tiedotusta osallistumismahdollisuuksista.
- Tuetaan vaikuttamistoimielinten (nuorisovaltuusto, vanhus- ja vammaisneuvosto) roolia.
- Toteutetaan tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustoimia sekä parannetaan esteettömyyttä.
- Vahvistetaan kuntalaisten digiosaamista ja saavutettavia digipalveluja (esim. verkkopalvelut, omatoimikäytöt).

Mittarit

- Osallisuuden TEA-viisarit
- Kyselyiden, foorumien ja tapahtumien määrä sekä osallistujamäärät
- Järjestö- ja yhteistyötapaamisten sekä yhteiskehittämisten määrä
- Avustushakemusten ja myönnettyjen avustusten määrä
- Yhteistyöryhmiin osallistuminen, viestinnän määrä ja Kuntakortin käyttö
- Vaikuttamistoimielinten aktiivisuus (kokoukset, lausunnot, kannanotot)
- Tasa-arvon, yhdenvertaisuuden ja esteettömyyden toteutuminen
- Suunnitelmien valmistuminen ja niiden tavoitteiden toteutuminen

Terveellisten elämäntapojen edistäminen

Kunnalla on tärkeä tehtävä kuntalaisten liikunnallisen ja terveellisen elämäntavan edistäjänä. Kunnan hyvinvointi- ja terveystyön avulla tuetaan terveellistä ravitsemusta ja liikunnallista elintapaa sekä ehkäistään tapaturmia ja kaatumisia sosioekonomiset seikat huomioiden. Lisäksi Hankasalmen kunta on työnantajana savuton kunta ja pyrkii omalla esimerkillään tukemaan kuntalaisten savutonta elintapaa. Kunnassa edesautetaan terveellisten elämäntapojen syntymistä ja ylläpitämistä tiedotuksella, ohjauksella ja koulutuksella. Laadukkaat liikunta- ja kansalaisopistopalvelut tarjoavat terveyttä tukevaa toimintaa kaiken ikäisille erityisryhmät huomioiden. Hankasalmen kunnassa liikunnan edistämistä toteutetaan eri palveluiden yhteistyönä. Liikunnan ryhmätoimintoja toteuttavat kansalaisopisto, liikuntapalvelut, urheiluseurat sekä järjestöt. Kunta pyrkii koordinoimaan liikuntatarjontaa eri toimijoiden osaamisen ja vahvuudet huomioiden. Liikuntapalvelut täydentää omassa tarjonnassaan sellaista kohdennettua toimintaa, jota ei toteuteta muiden toimijoiden toimesta.

Hankasalmen liikkumishjelma (2023–2028) on kunnan strategiaa täydentävä poikkihallinnollinen työväline, joka ohjaa kuntalaisten liikunnallisen elämäntavan ja arkiaktiivisuuden edistämistä. Ohjelma kokoaa yhteisen tahtotilan, tavoitteet ja konkreettiset toimenpiteet eri-ikäisten hyvinvoinnin tukemiseksi, ja se perustuu vahvaan tietoperustaan, paikallisymmärrykseen sekä kuntalaisten ja toimijoiden kuulemiseen. Liikkumishjelmassa asetetut tavoitteet – arkiaktiivisuuden lisääminen, osallisuus ja yhdenvertaisuus, koordinaation vahvistaminen, liikkumiseen kannustavat ympäristöt sekä myönteisen liikkumisen mielikuvan rakentaminen – ohjaavat kunnan käytännön työtä läpi ohjelmakauden. Ohjelma toimii rakenteena, jonka avulla liikkuminen huomioidaan päätöksenteossa, yhdyskuntasuunnittelussa ja palveluiden kehittämisessä. Sen toteuttamisesta vastaa sivistyspalvelut, mutta tavoitteet koskevat kaikkia hallinnonaloja, jolloin liikunta-asioita tarkastellaan osana laajempaa hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä. Liikkumishjelman etenemistä ja vaikutuksia seurataan esimerkiksi TEAvisarin, kyselyiden, liikuntapaikkatiedon ja palveluketjujen avulla. Ohjelman toteutuminen kirjataan hyvinvointikertomukseen, ja painopisteitä päivitetään vuosittain sivistyslautakunnan linjausten mukaisesti. Hankasalmen liikkumishjelma konkretisoi kunnan tahtotilan olla liikkumiseen innostava ja hyvinvointia edistävä kunta. Sen avulla varmistetaan, että liikkumisen edistäminen toteutuu suunnitelmallisesti, yhdenvertaisesti ja kuntalaisten arkea tukevalla tavalla.

Liikuntaneuvonta tukee terveellisiä elämäntapoja yksilö- ja ryhmäohjauksena ja tarjoaa kohdennettua tukea eri ikäryhmille. Neuvonta perustuu asiakkaan kokonaisvaltaiseen tilanteen arvioon, jossa huomioidaan liikunta, ravitsemus, palautuminen ja lepo. Palvelu on osa hyvinvointialueen elämäntapaneuvonnan hoitopolkua, ja lääkärien, hoitajien sekä fysioterapeuttien tekemät läheteet ohjaavat asiakkaita neuvontaan. Liikuntaneuvonta toimii tärkeänä yhdyspintana ennaltaehkäisevään terveyden edistämiseen. Palvelua toteutetaan saavutettavasti eri ympäristöissä, ja asiakkaan tukena ovat sekä henkilökohtainen ohjaus että matalan kynnyksen

liikunta- ja hyvinvointipalvelut. Neuvonta tukee pysyvien elintapamuutosten tekemisessä ja ohjaa tarvittaessa myös muihin palveluihin, kuten ravitsemusohjaukseen tai ryhmätoimintaan. Hankasalmella liikuntaneuvontaa toteutetaan kunnassa rakennetun oman toimintamallin ja sitä varten laaditun liikuntaneuvonnan käsikirjan mukaisesti. Malli varmistaa, että palvelu on laadukasta, yhdenvertaista ja kuntalaisten tarpeisiin vastaavaa sekä toimii saumattomasti osana alueellista hoitopolkua. Vaikuttavuutta seurataan asiakasmäärillä, palveluketjujen toimivuudella ja asiakkaiden koetulla hyödyllä.

Hankasalmen kunta ylläpitää monipuolisia ja helposti saavutettavia liikuntapaikkoja, jotka tukevat kaiken ikäisten kuntalaisten liikkumista, hyvinvointia ja arjen aktiivisuutta. Liikuntapaikkaverkosto koostuu sisä- ja ulkoliikuntatiloista, kuten kuntosaleista, liikuntasaleista, ulkokennistä, lähiliikunta-alueista, uimapaikoista sekä kattavasta ulkoilureitti- ja latuverkostosta, joita hyödynnetään ympärivuotisesti. Liikuntapaikkojen kehittämisessä painotetaan turvallisuutta, esteettömyyttä, viihtyisyyttä ja luonnonläheisyyttä, ja tilat suunnitellaan palvelemaan eri-ikäisiä sekä omatoimisia että ohjattuja liikkuja.

Kunta edistää yhdenvertaista liikuntaan osallistumista tarjoamalla mahdollisuuden maksuttomaan tai kohtuuhintaiseen omaehtoiseen liikkumiseen ja huolehtimalla siitä, että liikuntapaikat ovat helposti löydettävissä ja käytettävissä. Liikuntapaikkojen kuntoa seurataan säännöllisesti, ja kehittämistoimenpiteet kohdennetaan alueille, joissa ne parhaiten tukevat arkiaktiivisuutta ja kuntalaisten hyvinvointia. Digitaalisia ratkaisuja, kuten sähköisiä varausjärjestelmiä sekä ajantasaista kenttä- ja latutiedotusta, hyödynnetään palveluiden sujuvoittamisessa. Liikuntapaikkojen kehittämistä ohjataan kunnan strategisilla linjauksilla sekä asukkaiden tarpeista nousevalla palautteella.

Hankasalmella toteutetaan mahdollisuuksien mukaan Keski-Suomen maakunnallista ravitsemussuunnitelmaa. Keski-Suomen ravitsemussuunnitelma edistää hyvinvointia arjen ruokailuun pohjautuen ja sisältää omat tavoitteensa kaikille ikäryhmille lapsista ikääntyneisiin. Suunnitelma korostaa yhdessä syömistä, päivittäisen terveellisen pääaterian toteutumista sekä saavutettavaa, myönteistä ja käytännönläheistä ravitsemusviestintää.

Kunta tukee kuntalaisten terveellisiä ravitsemustottumuksia. Hankasalmella merkittävin panostus ravitsemuksen edistämisessä on koulu- ja päiväkotiruokailu. Kansallisiin ravitsemussuosituksiin nojautuva yhteisruokailu on tärkeä toimi kansanterveyden näkökulmasta. Yhteisruokailujen lisäksi kunta edistää terveellistä ravitsemusta neuvonnan ja koulutuksen ja ruokakasvatuksen avulla.

Yhtenä osana vastuullista ravitsemusta kunnassa pyritään minimoimaan ruokahävikkiä. Tähän vaikutetaan keräämällä dataa koulujen ja päiväkotien ruokahävikistä. Kertyneen datan avulla

pystytään kouluruokaa valmistamaan oikea määrä, jolloin hävikkiä ei synny ja oppilaat pystytään ravitsemaan riittävästi.

Kunnassa toteutetaan yhteistyössä järjestöjen kanssa yhteisöllisiä ruokailuja sekä järjestetään ruokakursseja mm. kansalaisopistossa. Näiden avulla pystytään toteuttamaan yhteisiä ruokahetkiä ja ruokakasvatusta kaiken ikäisille ihmisille. Lasten ja nuorten ruokakasvatus ja suunnitelmallinen ravitseminen toteutuu kattavasti peruspalvelujen kautta. Työikäisten ja ikääntyneiden osalta tapahtumien ja kurssien järjestäminen on tehokas tapa edistää terveellistä ravitsemusta. Liikuntaneuvonnassa on mahdollista saada henkilökohtaista ravitsemusneuvontaa. Hyvinvointialue kouluttaa liikuntaneuvoja terveellisen ravitsemuksen edistämiseen.

Ruoka- ja ravitsemusviestinnässä huolehditaan siitä, että tieto on saavutettavaa, myönteistä ja hyvinvointia tukevaa. Viestinnän avulla tuodaan esille terveelliseen ravitsemukseen liittyvää tietoutta.

Tavoite: Terveellisten elämäntapojen edistäminen

”Kunta vahvistaa kuntalaisten kokonaisvaltaista hyvinvointia edistämällä terveellisiä elintapoja, arkiaktiivisuutta, tasapainoista palautumista ja kulttuurin hyvinvointivaikutuksia sekä tukemalla terveellisiä valintoja helposti saavutettavien palvelujen ja selkeän viestinnän avulla. Terveellisiä valintoja tuetaan helposti saavutettavilla palveluilla ja selkeällä, monikanavaisella hyvinvointiviestinnällä. Tavoite pohjautuu kunnan liikkumisohjelmaan, kulttuurisuunnitelman valmisteluun sekä digiosaamisen ja yhdenvertaisuuden strategialinjauksiin.”

Osatavoitteet

1. Liikunnallisen elämäntavan ja arkiaktiivisuuden vahvistaminen liikkumisohjelman mukaisesti
2. Terveellisten ravitsemustottumusten ja palautumisen tukeminen eri ikäryhmissä
3. Hyvinvointi- ja terveyserojen kaventaminen kaikissa väestöryhmissä
4. Digihyvinvoinnin ja hyvinvointiviestinnän kehittäminen

Toimenpiteet

- Toteutetaan liikkumisohjelman tavoitteet ja seurataan liikunta-aktiivisuutta.
- Toteutetaan liikkumis- ja kulttuurikysely kahden vuoden välein ja hyödynnetään tuloksia toimenpiteissä.
- Tarjotaan laadukasta liikunta- ja elämäntapaneuvontaa, erityisesti riskiryhmille ja vähän liikkuville.
- Tuetaan terveellistä ravitsemusta ikäryhmittäin ja lisätään ravitsemustietoisuutta yhteistyössä ravitsemuspalvelujen ja hyvinvointialueen kanssa.

- Huomioidaan sosioekonomiset erot palveluissa suunnittelusta toteutukseen (edulliset palvelut, harrastesetelit, maksuttomat matalan kynnyksen palvelut).
- Lisätään tietoisuutta digihyvinvoinnista ja tarjotaan koulutusta.
- Toteutetaan suunnitelmallista hyvinvointiviestintää.

Mittarit

- Liikkumishjelman tavoitteiden mukaiset tehdyt toimenpiteet
- Liikunnan TEA-pisteet
- Liikkumis- ja kulttuurikyselyn toteutuminen, vastausten määrä ja tehdyt toimenpiteet
- Liikuntaneuvonnan tunnusluvut ja asiakasmäärät
- Kuntajohdon ravitsemuksen TEA-pisteet
- Alueellisen ravitsemustyöryhmän toiminta ja järjestetyt koulutukset
- Harrastajamäärät ja kävijämäärät
- Opastusten ja koulutusten määrät sekä osallistujamäärät
- Julkaisujen määrä ja tavoitettavuus (hyvinvointiviestintä)

LOPUKSI

Tämä hyvinvointisuunnitelma kokoaa Hankasalmen kunnan yhteisen tahtotilan edistää kuntalaisten hyvinvointia, terveyttä ja turvallista arkea tulevina vuosina. Suunnitelman painopisteet, tavoitteet ja toimenpiteet muodostavat kokonaisuuden, jonka avulla hyvinvointityötä voidaan toteuttaa suunnitelmallisesti, pitkäjänteisesti ja vaikuttavasti. Jatkuva arviointi, yhteistyö ja tiedolla johtaminen varmistavat, että toimet vastaavat kuntalaisten tarpeisiin myös muuttuvissa tilanteissa.

Hyvinvoinnin edistäminen on koko kunnan yhteinen tehtävä. Työ edellyttää kunnan toimialojen, luottamushenkilöiden, hyvinvointialueen, järjestöjen, seurakunnan, yritysten ja ennen kaikkea kuntalaisten osallistumista ja sitoutumista. Suunnitelma toimii ohjaavana välineenä, mutta sen onnistuminen rakentuu arjen teoista, yhteistyöstä ja siitä, että jokainen toimija tunnistaa roolinsa yhteisen hyvinvoinnin rakentajana.

Suunnitelman toteutumista seurataan vuosittain hyvinvointikertomuksen avulla. Seuranta-tieto, kuntalaisten ääni ja kumppaneiden näkemykset ohjaavat suunnitelman toimeenpanoa ja tarvittavaa kehittämistä valtuustokauden aikana. Näin varmistamme, että kunta liikkuu johdonmukaisesti kohti tavoitteitaan – kohti turvallista, yhteisöllistä, liikunnallista ja elinvoimaista Hankasalmea.

Yhteisenä päämääränä on, että Hankasalmi tarjoaa asukkailleen ympäristön, jossa on hyvä elää, oppia, liikkua, osallistua ja voida hyvin. Tätä tavoitetta kohti jatkamme työtä yhdessä.

LÄHTEET

[Alkoholilaki | 1102/2017 | Lainsäädäntö | Finlex](#)

[Hankasalmen kunnan kotoutumisojelma](#)

[Hankasalmen kunnan strategia](#)

[Hankasalmen liikkumisojelma](#)

[Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen | Kuntaliitto.fi](#)

[Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tehtävät kunnissa | Kuntaliitto.fi](#)

[Hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistäminen 2030: Valtioneuvoston periaatepäätös](#)

[HYTE-kerroin – kannustin kunnille - THL](#)

[Kunnan hyvinvointikertomus - THL](#)

[Kuntalaki 410/2015 - Ajantasainen lainsäädäntö - FINLEX®](#)

[Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä 523/2015 - Säädökset alkuperäisinä - FINLEX®](#)

[Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn... 980/2012 - Ajantasainen lainsäädäntö - FINLEX®](#)

[Laki kuntien kulttuuritoiminnasta 166/2019 - Säädökset alkuperäisinä - FINLEX®](#)

[Laki sosiaali- ja terveydenhuollon... 612/2021 - Säädökset alkuperäisinä - FINLEX®](#)

[Laki vapaasta sivistystyöstä | 632/1998 | Lainsäädäntö | Finlex](#)

[Laki yleisistä kirjastoista 1492/2016 - Säädökset alkuperäisinä - FINLEX®](#)

[Liikuntalaki 390/2015 - Säädökset alkuperäisinä - FINLEX®](#)

[Maankäyttö- ja rakennuslaki | 132/1999 | Suomen säädöskokoelma | Finlex](#)

[Mitä kunta tekee sote- ja maakuntauudistuksen jälkeen? | Kuntaliitto.fi](#)

[Nuorisolaki 1285/2016 - Säädökset alkuperäisinä - FINLEX®](#)

[Oppivelvollisuuslaki | 1214/2020 | Suomen säädöskokoelma | Finlex](#)

[Osallisuuden osa-alueet ja osallisuuden edistämisen periaatteet - THL](#)

[Perusopetuslaki 628/1998 - Ajantasainen lainsäädäntö - FINLEX®](#)

[Resilienssi auttaa selviytymään - MIELI ry](#)

[Sosiaalihuoltolaki | 1301/2014 | Lainsäädäntö | Finlex](#)

[TE-palvelut siirtyvät kunnille - kunnat saavat vahvistuvien peruspalvelujen myötä lisää työkaluja elinvoiman edistämiseen | Kuntaliitto.fi](#)

[TEAvisari - Terveyden edistämisen vertailutietojärjestelmä](#)

[Terveydenhuoltolaki | 1326/2010 | Lainsäädäntö | Finlex](#)

[Terveydensuojelulaki 763/1994 - Ajantasainen lainsäädäntö - FINLEX®](#)

[THL_TT_hyvinvointikertomus_verkko.pdf \(julkari.fi\)](#)

[Tupakkalaki | 549/2016 | Lainsäädäntö | Finlex](#)

[Työturvallisuuslaki | 738/2002 | Lainsäädäntö | Finlex](#)

[Varhaiskasvatuslaki 540/2018 - Säädökset alkuperäisinä - FINLEX®](#)

[Yhdistykset | Hankasalmen kunta](#)

[Ympäristönsuojelulaki | 527/2014 | Lainsäädäntö | Finlex](#)

LIITTEET

Liite 1. Hyte/Vähimmäistietosisällöt, Hankasalmi

Vähimmäistietosisältö:							
Hankasalmi	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitajaksot 65 vuotta täyttäneillä / 10 000 vastaavan ikäistä	434,1	400,4	337	352,5	323,1	244,7	
Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitajaksot 65 vuotta täyttäneillä, skaalattu HYTE-indikaattori		36	37	51	58	43	59
Kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi, % 8. ja 9. luokan oppilaista	20,7		26,1		24,7		21
Kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi, skaalattu HYTE-kerroinindikaattori		47	33	33	62	62	40
Koulussa noudatetaan Valtion ravitsemusneuvottelukunnan kouluruokailusuositusta koululounaan ja välipalojen järjestämisessä	79	79	80	80	0	0	0
Koulussa on pitkät liikuntavälitunnit	79	79	0	0	0	0	
Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17 - 24-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä	7	6,2	5,4	5,9	9,9	8,6	
Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17 - 24-vuotiaat, skaalattu HYTE-kerroinindikaattori		43	48	65	62	48	28
Kouluympäristön terveellisyden ja turvallisuuden sekä kouluuyhteisön hyvinvoinnin edistämisen tarkastus	100	100	36	36	100	100	
Kunnan palveluiden suunnittelussa ja kehittämisessä hyödynnetään asukasraateja ja foorumeja	0	0	100	100	100	100	100
Kunnan talousarviossa ja taloussuunnitelmassa määritellään talousarviovuodelle mittarit, joilla seurataan väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tavoitteiden toteutumista	0	0	100	100	100	100	100
Kunnan tarkastuslautakunnan arviointikertomuksessa arvioidaan valtuustokausittain kunnan hyvinvointi- ja terveystavoitteiden toteutuminen	100	100	100	100	100	100	100
Kunnassa järjestetään kohdennettuja liikumisryhmiä liikuntaseuratoiminnan ulkopuolella oleville lapsille ja nuorille		100	100	0	0	0	0
Kunnassa toimii erikseen nimetty asiantuntija, suunnittelija tai vastaava, joka koordinoi hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä	0	0	100	100	100	100	100
Kunnassa toimii liikunnan edistämistä käsittelevä poikkihallinnollinen työryhmä		100	100	100	100	100	100
Kunta kutsuu säännöllisesti koolle liikuntaseurojen ja yhdistysten yhteiskokouksen		0	0	100	100	100	100
Kunta madaltaa kulttuuriin osallistumisen kynnyksiä	100	100	0	0	0	0	0
Lasten ja nuorten liikunta-aktiivisuutta raportoidaan vuosittain kunnan hyvinvointikertomuksessa tai vastaavassa kertomuksessa		100	100	0	0	0	0
Liikunnan edistämisestä vastaavat viranhaltijat osallistuvat toimielinten vaikutusten ennakoarviointiin		100	100	0	0	100	100
Oppilaiden poissaolojen kokonaismäärää seurataan koko koulussa	21	21	84	84	100	100	
Prosessi-indikaattoreiden keskiarvo (HYTE-kerroin)		63	84	60	60	67	67
Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 25 - 64-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä	2,2	1,9	2,4	2,3	1,2	1,1	
Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 25 - 64-vuotiaat, skaalattu HYTE-kerroinindikaattori		44	47	43	51	68	52
Tulosindikaattoreiden keskiarvo (HYTE-kerroin)		49	42	52	54	51	47
Työkyvyttömyyseläkettä saavat 25 - 64-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä	9,8	9,9	9,3	9,1	9,1	8,7	
Työkyvyttömyyseläkettä saavat 25 - 64-vuotiaat, skaalattu HYTE-kerroinindikaattori		64	37	67	44	36	57
Valtuustolle raportoidaan vuosittain väestön elintavoista ja niissä tapahtuneista muutoksista	100	100	100	100	100	100	100
Ylipaino, % 8. ja 9. luokan oppilaista	16		20,5		20,3		
Ylipaino, skaalattu HYTE-kerroinindikaattori		57	52	52	47	47	

Liite 2. Hankasalmen kuntakortti

1. Hankasalmen kuntakortti

Muodostuu hyvinvointialueen sekä kunnan yhteisistä vähimmäistieto indikaattoreista
– hyvinvoinnin kuntakortti

Lisätietoja: Miikka Laihonen, 014 2671 365 / miikka.laihonen@hankasalmi.fi

	Hankasalmi	Keski-Suomi	Huomioita
Väestömäärä	4549	273 271	Vuoden 2023 lopussa (Keski-Suomen liitto)
Väestöennuste 2030 ja 2040 (lasketettu 2024)	4074/3698	274 570 / 274 724	Sotkanet
Ikärakenne 2023			Ikärakenne (Keski-Suomen liitto)
Alle 15-vuotiaiden osuus väestöstä	13 %	15 %	
16–64-vuotiaiden osuus väestöstä	52 %	61 %	
65 vuotta täyttäneiden osuus väestöstä	35 %	25 %	

	Hankasalmi	Keski-Suomi / Koko maa	Huomioita
Koulutustasomittain 2022	306,6	387,20 / 391,30	ind. 180
Huoltosuhde, demog. 2023	91,2	64,60 / 61,9	ind. 761
Taloudellinen huoltosuhde 2022	178	145,9 / 129,6	ind. 182
Sairastavuusindeksi, ikävakioidu 2022	108,4	101,6 / 100,0	Yhteinen vähimmäistieto ind. 5641

Erityispiirteet
<i>Seniorien suuri määrä – yli kolmasosa väestöstä. Kunnan suuri pinta-ala, asutus hajallaan. Kunnassa on useampia ammatillisia perhekoteja. Lukio / suunnistuslukio erityispiirteenä (7-8 suunnistuslukiolaista per vuosikurssi). Nuorten työpajatoiminta. Seniorikeskustoiminta (hva, kunta, järjestöt), Perhekeskus (hva, kunta). Laaja kulttuuritarjonta.</i>
Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen painopistealueet
<i>Panostaminen toimiviin peruspalveluihin mm. koulut, varhaiskasvatus, vapaa-ajan palvelut (kansalaisopisto, kirjasto, kulttuuri, liikunta, nuorisotyö). Panostaminen lasten ja nuorten hyvinvointiin, osallisuuteen ja mielen hyvinvointiin sekä harrastusmahdollisuuksiin (mm. Harrastamisen Suomen malli & kunnan tarjoamat)</i>

Vahvuudet	Heikkoudet
Liikunnalliseen elämäntapaan panostaminen, motivoitunut ja osaava henkilökunta, osallisuus (toimivat käytännöt kolmannen sektorin kanssa), linjakas päätöksenteko, toimivat peruspalvelut, terveyskeskus, perhekeskus ja seniorikeskus, yhteistyö eri ammattilaisten kesken, panostukset infraan (koulut, päiväkodit, liikuntapaikat), hyte-viestintä	Hyte-koordinaatioon panostaminen, lasten ja nuorten hyvinvointi (sotkanet),
Uhat	Mahdollisuudet
Sosiaali- ja terveyspalvelujen pysyminen lähipalveluna, lasten ja nuorten määrä, kuntatalouden kehitys, osa kiinteistöinfra, te-uudistus	lasten ja nuorten määrä, kuntatalouden kehitys, hyte-koordinaatioon panostaminen (toiminnan parantuminen / hyte-kerroin), liikunnalliseen elämäntapaan panostaminen kasvattaa hyvinvointia tulevaisuudessa, te-uudistus

Kunta – tilastot Sotkanet

<i>Työ ja toimintakyky</i>	Hankasalmi	Hyvinvointialue/ Koko maa	Indikaattori
Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17–24-vuotiaat, % vastaavanikäisestä väestöstä 2022	5,9	7,3 / 8,3	ind. 3219
Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 25–64-vuotiaat, % vastaavanikäisestä väestöstä 2023	1,2	2,7 / 2,4	ind. 234
Vaikeasti työllistyvät (rakennetyöttömyys), % 15–64-vuotiaista (2023)	4,6	5,4 / 4,2	Yhteinen vähimmäistieto ind. 3071
Työkyvyttömyyseläkettä saavat, % 16–64-vuotiaista 2023	8,4	5,7 / 5,2	ind. 2424
Työttömien terveystarkastukset, % työttömistä 2023	21,9	9,2 / 8,3	ind. 5274
Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet lapsiperheet, % lapsiperheistä (2023)	- 2022 1,6	2,1 / 2,6	Yhteinen vähimmäistieto ind. 5097
Työkyvyttömyysindeksi, ikävakioitu (2022)	124,4	108,3 / 100,0	Yhteinen vähimmäistieto ind. 5663
Omaishoidon tuella kotona hoidettavat 75 vuotta täyttäneet vuoden aikana, % vastaavanikäisestä väestöstä ? (2023)	4,3	4,3 / 4,1	Yhteinen vähimmäistieto ind. 3262

<i>Arjen turvallisuus</i>	Hankasalmi	Hyvinvointialue / koko maa	Indikaattori
Kokenut vanhempien tai muiden huoltapitävien aikuisten fyysistä väkivaltaa vuoden aikana, % 4. ja 5 luokan oppilaista, 8. ja 9. luokan oppilaista, AOL 1. ja 2. vuoden opiskelijoista, lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (2023)	11,4 11,8 - -	14,0 / 15,8 11,3 / 12,3 5,1 / 6,9 7,0 / 7,6	Yhteinen vähimmäistieto ind. 4890, 4956, 4958, 4957
Oppilaitoksen fyysiset työolot häirinneet opiskelua, % 8. ja 9. luokan oppilaista, AOL 1. ja 2. vuoden opiskelijoista, lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (2023)	35,5 - -	21,9 / 25,6 8,0 / 10,9 10,7 / 13,1	Yhteinen vähimmäistieto ind. 5368, 5370, 5369
Syrjäytymisriskissä (ei työssä, ei opiskele, ei ole varusmiespalveluksessa) olevat 18 - 24-vuotiaat, % vastaavanikäisistä (2022)	16,4	16,5 / 14,7	Yhteinen vähimmäistieto ind 5387
Vammojen ja myrkytysten vuoksi sairaalassa hoidetut potilaat / 10 000 asukasta (2023)	111,5	97,0 / 91,8	Yhteinen vähimmäistieto ind 3037
Yksinasuvat 75 vuotta täyttäneet, % vastaavanikäisestä asuntoväestöstä (2023)	44,9	45,0 / 45,3	Yhteinen vähimmäistieto ind 237

<i>Liikunnalliset elämäntavat</i>	Hankasalmi	Hyvinvointialue / Koko maa	Indikaattori
Lasten ja nuorten fyysinen toimintakyky (MOVE!-mittaus), % 5. ja 8. luokan oppilaista, joilla heikko fyysinen toimintakyky (2023)	50 44,6	34,4 / 37,0 37,9 / 40,1	Yhteinen vähimmäistieto ind. 5477, 5478

Liikunnan edistäminen kunnissa – TEA, pistemäärä 2022	64	70/72	ind. 4094
Ylipainon (ml. lihavuuden) yleisyys (%) 2 - 6 sekä 13-16 -vuotiailla (2022)	- -	Koko maa 19,1 ja 24,8	Yhteinen vähimmäistieto ind. 3231, 3235
Koulussa noudatetaan Valtion ravitsemusneuvottelukunnan kouluruokailusuositusta koululounaan ja välipalojen järjestämisessä, % alueen kouluista (2022)	80	81/70	Yhteinen vähimmäistieto ind. 5317
Ei syö koululounasta päivittäin, % 8. ja 9.luokan oppilaista, AOL 1. ja 2. vuoden opiskelijoista, lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (2023)	36 - -	33,0 / 38,0 32,2 / 38,8 22,5 / 31,4	Yhteinen vähimmäistieto ind 3904 ind 3938 ind 3923

<i>Mielen hyvinvointi</i>	Hankasalmi	Hyvinvointialue / koko maa	Indikaattori
Kohtalainen tai vaikea ahdistuneisuus, % 8. ja 9. luokan oppilaista, AOL 1. ja 2. vuoden sekä lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (2023)	21,6 - -	20,6 / 21,4 15,7 / 18,0 17,8 / 21,1	Yhteinen vähimmäistieto ind. 328 ind 346 ind 337
Tyytyväinen elämäänsä tällä hetkellä, % 4. ja 5. luokan, 8. ja 9. luokan oppilaista, AOL 1. ja 2. luokan sekä lukion 1. ja 2. luokan oppilaista (2023)	84,8 67,1 - 81,8	86,0 / 85,1 66,8 / 65,7 69,4 / 66,2 70,5 / 66,9	Yhteinen vähimmäistieto ind 4811 ind 4700 ind 4701 ind 4702
Mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöiden vuoksi työkyvyttömyyseläkettä saavat 18–34-vuotiaat, % vastaavanikäisestä väestöstä (2023)	3	1,9 / 1,8	ind. 5032
Erittäin heikko osallisuuden kokemus % 8 ja 9 luokan oppilaista (2023)	16,2	11,7 / 12,3	Yhteinen vähimmäistieto ind. 5680
Kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi, 8. – 9. luokan oppilaista, AOL 1. ja 2. luokan opiskelijoista, lukion 1. – 2. vuoden opiskelijoista (2023)	24,7 - -	26,0 / 26,6 25,7 / 28,6 23,3 / 25,2	Yhteinen vähimmäistieto ind. 286, 3931, 3916
Kokenut vahvaa positiivista mielenterveyttä viimeisen kahden viikon aikana, % 8. ja 9. luokan oppilaista, AOL 1. ja 2. vuoden opiskelijoista, lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (2023)	24,7 - 37,5	23,6 / 22,5 27,0 / 25,0 28,8 / 25,3	Yhteinen vähimmäistieto ind. 4715, 4716, 4717
Huolta herättävää päihteiden tai tupakka- ja nikotiinituotteiden käyttöä tai rahapelaamista, % 8. ja 9. luokan oppilaista, AOL 1. ja 2. vuoden opiskelijoista, lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (2023)	5,3 - -	6,8 / 7,7 17,7 / 18,2 4,7 / 7,2	Yhteinen vähimmäistieto ind. 5362 ind 5364 ind 5363
Kulttuurin edistäminen kunnissa – TEA, pistemäärä 2023	72	65/71	ind. 4224

Liite 3. Hankasalmen hyvinvointisuunnitelma 2026–2030: Tavoitteet

ARJEN TURVALLISUUS

Kunta toimii aktiivisena ja näkyvänä toimijana turvallisuuden ja hyvinvoinnin edistämisessä huolehtimalla ympäristöjen kunnossapidosta, liikenneturvallisuudesta ja esteettömyydestä sekä varautumisesta yhteistyössä hyvinvointialueen ja muiden kumppanien kanssa.

Osatavoitteet	Toimenpiteet	Vastuu ja toteuttaja	Mittarit ja indikaattorit
Viranomaisyhteistyö on toimivaa ja näkyvää	Tiivis verkostoyhteistyö alueen viranomaisten, yritysten ja yhteisöjen kanssa rikosten ennaltaehkäisemiseksi	Sivistyspalvelut Viestintä	Tehdyt toimenpiteet, määrä ja tavoitettavuus Verkostojen kokoontumiset
Hyvin hoidettu, turvallinen ja saavutettava elin- ja liikunta-ympäristö; luontokohteiden hyödyntäminen ja vaaliminen	Viherrakentaminen, yleisten alueiden turvallisuus, hiekoitus, auraus Liikuntapaikkojen turvallisuus-asiakirjan toimenpide-ehdotusten toimeenpano Luontokohteiden saavutettavuuden parantaminen	Ympäristöpalvelut Liikuntapalvelut Ympäristöpalvelut	Vuosisuunnitelman toteuttaminen; tehdyt toimenpiteet ja määrä Käytössä olevista järjestelmistä saatava tieto
Toimivat ja turvalliset liikukumismahdollisuudet	Liikenneturvaan panostaminen, toimivat liikenneyhteydet, kevyenliikenteen väylät ja valaistus	Ympäristöpalvelut Kunnanhallitus	Tehtyjen toimenpiteiden määrä Kaatumisindikaattorit (Sotkanet: 65+ kaatumisten hoitajaksot/10 000 as.)
Varautuminen; tietoisuus ja verkostojen rakentaminen, kunta toimii aktiivisena toimijana	Varautumissuunnitelman ajantasaisuus ja säännöllinen päivittäminen Yhteistyössä varautumisen vahvistaminen kyläkeskitymissä, koulutusten järjestäminen kuntalaisille Varmistetaan riittävä määrä EA-välineitä kunnan toimitiloihin	Ympäristöpalvelut ja järjestöyhteistyöstä vastaava, yhteistyössä kyläyhdistykset	Järjestetyt tilaisuudet ja kumppanuuksien määrät EA-välineiden määrä
Kuntalaiset ja kunnan työntekijät ovat valmiita antamaan ensiapua tarvittaessa	Kunta huolehtii riittävästä EA-koulutuksen ja defibrillaattorin käyttökoulutuksien tarjoamisesta kuntalaisille sekä työntekijöille EA-koulutus on toteutettu riittäväälle määrälle henkilökuntaa	Palvelujohtaja	Toteutettujen koulutusten määrä ja osallistujamäärät

Kestävän kehityksen ja luonnon monimuotoisuuden vaaliminen sekä kestävien ja ympäristöystävällisten elämäntapojen tukeminen	Kunta edistää kestävää kehitystä ja luonnon monimuotoisuutta tukemalla ympäristöystävällisiä toimintatapoja, vahvistamalla luontoyhteyttä sekä huomioimalla ekologiset arvot palveluiden ja päätöksenteon suunnittelussa	Ympäristöpalvelut Hyvinvointipalvelut	Toimenpiteiden määrä, luontoyhteyttä lisäävien tapahtumien ja retkien määrät ja toiminnot, ympäristöaiheisten kampanjoiden ja toimintojen määrä
Kiinteistöjen ylläpito	Kiinteistökävelyt ja -tarkastukset vuosittain, pitkän ja lyhyen aikavälin investointisuunnitelmat. Eners-järjestelmän käytön laajentaminen	Ympäristöpalvelut	Suunnitelmien toimenpiteiden toteuttaminen Käytössä olevista järjestelmistä saatava tieto
Kaatumisten ennaltaehkäisy	Yleisten alueiden turvallisuus, tasapainon ja liikuntakyvyn ylläpitoon ja kehittämiseen tarjottavat liikuntaryhmät ja -neuvonta. Yhteistyö hyvinvointialueen kanssa mm. asiakasohjautuminen. Esteettömyyden edistäminen.	Ympäristöpalvelut Liikuntapalvelut	Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitajaksot yli 65 -vuotiailla (sotkanet) Tehdyt toimenpiteet
Varmistaa palveluiden saatavuus ja saavutettavuus	Olemassa olevien kunnan ulkopuolisten palveluiden säilyminen mm. Yhteistyömallien rakentaminen ja toimiva dialogi	Kunnanhallitus Kunnanjohtaja	Kuntastrategian tavoitteet; Elinvoimallaan kutsumi, Turvallinen ja toimiva
Työllisyys- ja TE-palvelut tukevat kuntalaisten arjen turvallisuutta, osallisuutta ja elinvoimaa.	Tarjotaan helposti saavutettavaa ohjausta, palveluohjausta ja oikea-aikaista tukea, toteutetaan moniammatillista yhteistyötä, tuetaan työnhakijoiden työllistymistä kunnan työllistämistoimilla	Työllisyyskoordinaattori Nuorisopalvelut Sivistyspalvelut Viestintä	Asiakaskohtaamisten määrä Työllistymistä tukevien toimenpiteiden määrä Palveluiden tavoitettavuus
Turvallinen toiminta ja tapahtumat	Toteutetaan vastuullisia ja turvallisia tapahtumia turvallisuusmääräykset ja -listaukset huomioiden	Tapahtuman järjestäjät	Toteutuneet tapahtumat; mahdollisten ongelmilanteiden syiden kirjaaminen ja turvallisuutta parantavat toimenpiteet

MIELLEN HYVINVOINNIN EDISTÄMINEN

Kunta vahvistaa kuntalaisten mielenhyvinvointia lisäämällä yhteisöllisyyttä, ennaltaehkäisevää mielenterveys-työtä ja matalan kynnyksen osallistumista. Tavoitteena on vähentää yksinäisyyttä, tukea nuorten mielenhyvinvointia sekä hyödyntää kulttuuria ja liikuntaa hyvinvoinnin edistäjinä yhteistyössä hyvinvointialueen ja järjestöjen kanssa. Tavoite pohjautuu kunnan strategisiin linjauksiin.

Osatavoite	Toimenpiteet	Vastuu ja toteuttaja	Mittarit ja Indikaattorit
Kuntalaisten psyykkisen hyvinvoinnin vahvistaminen	Järjestetään laadukkaita peruspalveluita, tapahtumia ja matalan kynnyksen palveluita	Hyvinvointipalvelut	Tapahtumien ja ryhmien määrä, osallistujamäärät
Ennaltaehkäisevän mielenterveystyön vahvistaminen toimivalla yhteistyöllä	Yhteistyön edistäminen hyvinvointialueen kanssa matalan kynnyksen palveluiden kehittämisessä	Hyvinvointipäällikkö	Palveluiden käyttöaste, yhteistyötapaamisten määrä, Hytetu-neuvottelut

Osallisuuden vahvistaminen, yksinäisyyden vähentäminen ja yhteisöllisyyden lisääminen	Yhteisöllisten kohtaamispaikkojen ja toimintojen kehittäminen	Hyvinvointipäällikkö Järjestöt Seurakunnat	Kohtaamispaikkojen määrä, osallistujamäärät
Nuorten mielen hyvinvoinnin tukeminen	Koulujen ja nuorisotoimen yhteistyö mielen hyvinvointia tukevissa ohjelmissa Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman toimenpiteet	Nuorisopalvelut Koulut	Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman tavoitteiden toteutuminen
Hyvinvoinnin lisääminen kulttuurin avulla	Kulttuuriohjelman laatiminen	Hyvinvointipäällikkö	Kulttuurin TEA-pisteet Toteutunut kulttuuriohjelma
Päihteettömän ja turvallisen elämäntavan tukeminen sekä ehkäisevän päihde- ja lähisuuhdeväkivaltatyön suunnitelmallisuuden kehittäminen	Ehkäisevän päihde- ja lähisuuhdeväkivaltatyön suunnitelman laatiminen	Hyvinvointipäällikkö	Toteutunut suunnitelma

OSALLISUUDEN EDISTÄMINEN

Kuntalainen on tietoinen osallistumisen mahdollisuuksista ja käyttää niitä aktiivisesti. Osallisuus toteutuu säännöllisen osallistamisen, avoimen viestinnän, järjestöyhteistyön, monipuolisten ja tasa-arvoisten toimintojen sekä hyvinvointialueen kanssa tehtävän yhteistyön kautta. Tavoite tukee kuntastrategian linjausta kuntalaisten osallistamisen vahvistamisesta ja monikanavaisesta viestinnästä.

Osatavoitteet	Toimenpiteet	Vastuu ja toteuttaja	Mittarit ja indikaattorit
Kuntalainen on tietoinen osallistamisen mahdollisuuksista ja käyttää niitä aktiivisesti	Tiedotuksen kehittäminen osallistamisen mahdollisuuksista	Hyvinvointipäällikkö Viestintä-suunnittelija toimialat	Osallisuuden TEA-viisarit Kunnan palautekanavat
Säännöllinen kuntalaisten osallistaminen	Osallisuuden vuosikello: Kuntalaiskyselyt – ja foorumit Varmistetaan eri väestöryhmien osallistumismahdollisuudet Hyödynnetään kuntalaisten palautteet ja näkemykset päätöksenteossa.	Hyvinvointipalvelut Viestintä	Toteutettujen kyselyiden ja foorumien määrät, osallistujamäärät
Järjestöyhteistyön vahvistaminen	Toimijatapaamiset ja yhteiskehittäminen sekä toimijoiden kouluttaminen, järjestöyhteistyön asiakirjan luominen ja käyttöönotto	Hyvinvointipäällikkö	Tapaamiset 2 kertaa vuodessa Yhteis-kehittämisten määrä Toteutunut järjestöyhteistyön asiakirja
Monipuoliset toiminnot	Kunta järjestää ja tukee osallistumisen kynnystä madaltavaa toimintaa	Hyvinvointipalvelut	Tapahtumien määrä

Avustusmäärärahojen ylläpitäminen, kasvattaminen ja avustuskäytänteiden selkiyttäminen	Avustuskäytänteiden selkeä julkaisu ja viestintä. Myöntö- ja vastuullisuuskriteerien päivittäminen. Vaikuttavuuden arviointikäytännön kehittäminen. Määrärahojen seuranta ja raportointi osana hyvinvointityötä Järjestöjen ja yhteisöjen osallistaminen avustusten kehittämiseen.	Hyvinvointipäällikkö	Avustushakemusten määrä ja avustusmääräraha Avustuskäytänteistä tiedottamisen toimenpiteet
Avustusjärjestelmä tukee kuntastrategian ja hyvinvointisuunnitelman painopisteitä sekä edistää yhdenvertaisia ja vastuullisia toimintaedellytyksiä paikallisille toimijoille	Toteutetaan avustusten myöntäminen strategia- ja hyvinvointisuunnitelman painopisteiden mukaisesti Seurataan avustusten vaikuttavuutta	Hyvinvointipäällikkö	Avustusten kohdentuminen painopisteiden mukaisesti
Yhteistyön vahvistaminen Hyvinvointialueen kanssa osallisuudessa, elämäntavoissa, mielenhyvinvoinnissa sekä turvallisuudessa.	Osallistuminen yhteisiin työryhmiin ja verkostoihin. Tiedonvaihdon ja yhteisen viestinnän kehittäminen kuntalaisille suunnatuista palveluista. Yhteisten tavoitteiden ja mitareiden hyödyntäminen (Kuntakortti)	Hyvinvointipäällikkö Liikunta- ja hyvinvointikoordinaattori Hyvinvointialue	Osallistuminen työryhmiin. Viestinnän laatu ja määrä. Kuntakortin hyödyntäminen.
Kuntalaisten vaikuttamismahdollisuuksien vahvistaminen eri ikä- ja väestöryhmissä	Vanhusneuvoston, vammaisneuvoston ja nuorisovaltuuston toiminnan tukeminen ja osallistaminen kunnan päätöksentekoon.	Hyvinvointipäällikkö Nuorisopalvelut	Toimielinten kokousten määrä, annettujen lausuntojen ja kannanottojen määrä, osallistuminen valmisteluun
Tasa-arvoiset ja vastuulliset toiminnot	Päivitetään avustuskäytännöt vastuullisuus- ja yhdenvertaisuuskriteereillä. Toteutetaan tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman tavoitteita käytännössä. Edistetään esteettömyyttä palveluissa ja tapahtumissa. Tarjotaan koulutusta ja ohjeistusta toimijoille tasa-arvon ja vastuullisuuden edistämiseksi. Seurataan ja arvioidaan toimenpiteiden toteutumista.	Hyvinvointipalvelut Hyvinvointipäällikkö Ympäristöpalvelut Sivistyspalvelut Palvelujohtaja	Avustuskäytänteiden sisällöt. Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutuminen. Esteettömyyden toteutuminen tapahtumat ja toiminnot (lkm).
Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden vahvistaminen	Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmien tavoitteiden toteuttaminen	Kaikki toimialat Palvelujohtaja	Kunnan tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman toteuttaminen, suunnitelmien tavoitteiden toteuttaminen
Kunta vahvistaa kuntalaisten digiosaamista, kehittää digipalveluja sekä sähköistä asiointia saavutettaviksi ja helppokäyttöisiksi	Kuntalaisten digitaitoja vahvistetaan tarjoamalla matalan kynnyksen ohjausta eri ikä- ja käyttäjäryhmille.	Johtoryhmä Tietohallinto Kansalaisopisto Kirjasto Sivistyspalvelut	Digitukikertojen määrä, osallistujamäärät, verkkopalvelujen saavutettavuuden

	Kunnan digipalvelut ovat saavutettavia, selkeitä ja helppokäyttöisiä kaikille käyttäjille. Sähköisiä asiointipalveluja kehitetään kuntalaisten tarpeiden mukaan ja niiden käyttöä tuetaan viestinnällä ja opastuksella.		toteutuminen, digipalvelujen käyttöaste
--	--	--	---

TERVEELLISEN ELÄMÄNTAVAN EDISTÄMINEN

Kunta vahvistaa kuntalaisten kokonaisvaltaista hyvinvointia edistämällä terveellisiä elintapoja, arkiaktiivisuutta, tasapainoista palautumista ja kulttuurin hyvinvointivaikutuksia sekä tukemalla terveellisiä valintoja helposti saavutettavien palvelujen ja selkeän viestinnän avulla. Terveellisiä valintoja tuetaan helposti saavutettavilla palveluilla ja selkeällä, monikanavaisella hyvinvointiviestinnällä.

Osatavoitteet	Toimenpiteet	Vastuu ja toteuttaja	Mittarit ja indikaattorit
Liikunnallinen elämäntavan vahvistuminen suunnitelmallisesti	Liikkumisohjelman tavoitteiden toteuttaminen Liikunnan edistämisen tietolähteitä ja asiakirjoja sekä kunnan liikunta-aktiivisuutta seurataan ja käsitellään sivistyksen johtoryhmässä. Liikkumis- ja kulttuurikyselyn toteuttaminen vähintään kerran valtuustokaudessa	Hyvinvointipalvelut Liikuntapalvelut Kulttuuripalvelut	Tehdyt toimenpiteet liikkumisohjelman tavoitteen mukaisesti Liikunnan TEA-pisteet Kyselyn toteutuminen, vastausten määrä, tehdyt toimenpiteet Liikuntaneuvonnan tunnusluvut
Liikunta- ja elämäntapaneuvonta	Toteutetaan laadukasta liikuntaneuvontaa Hankasalmen liikuntaneuvonnan käsikirjan mukaisesti	Liikunta- ja hyvinvointikoordinaattori	Asiakasmäärät Asiakaspalaute
Kunta edistää terveellisiä ravitsemustottumuksia kaikissa ikäryhmissä toteuttamalla ravitsemussuosituksia ja Keski-Suomen maakunnallisen ravitsemussuunnitelman tavoitteita	Toteutetaan terveellisen ravitsemuksen toimenpiteitä ikäryhmittäin ravitsemussuosituksen mukaisesti. Lisätään ravitsemustietoisuutta viestinnällä, ruokakasvatuksella ja yhteisruokailuilla varhaiskasvatuksessa, kouluissa ja tapahtumissa. Seurataan ja vähennetään ruokahävikkiä kouluissa ja päiväkodeissa. Tarjotaan ravitsemukseen liittyvää ohjausta ja neuvontaa (esim. liikuntaneuvonta).	Ravitsemuspalvelut Ravitsemustyönjohtaja Keskuskeittiö Hyvinvointipalvelut Liikuntaneuvonta Sivistyspalvelut	Kuntajohto ravitsemuksen TEA-pisteet Yhteisruokailujen, koulutusten ja ruokakasvatustilaisuuksien määrä. Ruokahävikin määrä ja sen kehittyminen (kg tai %). Ravitsemusviestinnän julkaisujen määrä ja tavoitavuus. Elintapa- tai liikuntaneuvonnan ravitsemusohjauksen asiakasmäärät. Alueellinen ravitsemustyö-ryhmä, koulutukset
Riittävän levon ja palautumisen tukeminen	Tuodaan esiin unen ja palautumisen merkitys osana hyvinvointia. Tarjotaan ryhmiä ja toimintoja mm. Liikuntaneuvonta	Hyvinvointipalvelut Liikunta- ja hyvinvointikoordinaattori	Toteutuneiden kurssien määrä ja osallistujat, liikuntaneuvonnan asiakasmäärä
Kunta kaventaa sosioekonomisia hyvinvointi- ja terveyseroja	Ilmaiset ja edulliset palvelut Harraste- ja opintokeskukset (kansalaisopisto)	Hyvinvointipalvelut Sivistyspalvelut Viestintä	Maksuttomien ja edullisten palvelujen osallistujamäärät.

tarjoamalla yhdenvertaisesti saavutettavia ja kohtuuhintaisia palveluja eri väestöryhmille	Sosioekonomisten tekijöiden vaikutus huomioidaan palvelujen suunnittelussa ja kohdentamisessa. Toteutetaan kohdennettua viestintää ja palveluohjausta sosioekonomisesti haavoittuville Seurataan palveluiden saavutettavuutta ja kehitetään toimintaa palautteen ja käyttäjätilastojen perusteella		Harraste- ja opintosete- lien käyttöaste ja käyttäjämäärät.
Digihyvinvoinnin ja tasapainoisen mediankäytön edistäminen	Lisätään tietoisuutta terveellisestä digikäyttäytymisestä ja sen vaikutuksista. Tarjotaan opastusta ja koulutusta.	Koulut Kirjasto Kansalaisopisto	Opastusten ja koulutusten määrä ja osallistujamäärä
Kuntalainen saa tietoa hyvinvointiin ja terveyteen liittyvistä asioista kunnan kanavista	Hyvinvointiviestinnän kehittäminen Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen teemat kunnan nettisivuilla	Hyvinvointipalvelut	Julkaisujen määrä, tavoitettavuus

Liite 4. Kuntalaiskyselyn vastausten koonti

Johdanto

Tämä koonti kokoaa Hankasalmella kuntalaisille suunnatun hyvinvointikyselyn vastaukset. Kysymykset on esitetty sellaisenaan ja vastaukset on tiivistetty teemoittain, säilyttäen kuntalaisten esiin nostamat keskeiset näkökulmat.

Kysely toteutettiin sähköisenä kyselynä 2.–27.10.2024. Kyselyyn vastasi yhteensä 63 ihmistä. Kuntalaiskyselyn tuloksia on hyödynnetty hyvinvointisuunnitelman laatimisessa.

1. Osallisuus ja vaikutusmahdollisuudet

Millaisia osallisuutta ja vaikutusmahdollisuuksia lisääviä toimintatapoja ja -malleja toivoisit Hankasalmella kehitettävän?

- Kyläyhdistysten ja järjestöjen merkitys nähdään erittäin tärkeänä ja niiden tukemista toivotaan.
- Kuntalaisten kuulemista pidetään hyvänä ja kyselyiden jatkamista toivotaan.
- Matalan kynnyksen palautekanavat, asukasraadit ja keskustelutilaisuudet koetaan tarpeellisina.
- Tiedottamisessa kaivataan monikanavaisuutta.
- Nuorten ja heidän vanhempiansa kuulemista toivotaan lisää.

2. Terveelliset elintavat

Millaisia terveellisiä elintapoja edistäviä toimintoja, tapahtumia ja kehityskohteita toivoisit Hankasalmella edistettävän?

- Liikuntapalveluihin ja -paikkoihin ollaan erittäin tyytyväisiä ja kehitystyötä toivotaan jatkuvaksi.
- Matalan kynnyksen liikuntaryhmät eri ikäryhmille ovat tärkeitä.
- Liikuntaneuvontaa pidetään erittäin onnistuneena toimintamuotona.
- Ravitsemukseen ja kouluruokaan toivotaan lisää huomiota.
- Mielen hyvinvointi halutaan nostaa vahvemmin esiin liikunnan rinnalle.

3. Sana on vapaa

Onko Sinulla muita kehitysehdotuksia tai -ideoita, joita haluaisit kertoa?

Nuorille toivotaan turvallisia kokoontumistiloja ja harrastusmahdollisuuksia.

- Ikääntyville toivotaan yhteisöllisiä asumis- ja toimintaratkaisuja.
- Kunnan viestintää pidetään hyvänä, mutta verkkosivujen kehittämistä toivotaan.
- Työikäisille kaivataan lisää tapahtumia ja liikunta- ja kulttuuritarjontaa.
- Peruspalvelujen säilyminen nähdään hyvinvoinnin perustana.

4. Ympäristö, infra, turvallisuus ja viihtyisyys

Millaisia ympäristöä ja infraa koskevia tai yleistä turvallisuutta ja viihtyisyyttä lisääviä toimia toivoisit Hankasalmella kehitettävän?

- Liikenneturvallisuuteen ja mopoiluun liittyviin häiriöihin toivotaan puuttumista.
- Valaistus, esteettömyys ja talvikunnossapito koetaan tärkeiksi turvallisuustekijöiksi.
- Taajamien yleisilmeeseen, siisteyteen ja tyhjiin kiinteistöihin toivotaan parannuksia.
- Nuorille kaivataan kokoontumispaikkoja ilkeväen ennaltaehkäisemiseksi.
- Jätehuollon toimivuutta ja saavutettavuutta toivotaan vahvistettavan.